

///// studie / article //////////////////////////////////////

**OD QUINA K NEO-QUINOVSKÉ
METAONTOLOGII**

Abstrakt: Tento článek se zaměřuje na analýzu historické diskontinuity mezi quineovskou a neo-quineovskou metaontologií. Identifikuje napětí mezi přísným naturalistickým zakotvením Quinovy obhajoby epistemické legitimacy ontologického bádání a odmítnutím quinovského naturalismu ze strany jeho sebeproklamaných následovníků. Dané rozpory jsou ilustrovány na rekonstrukci Quinovy původní metaontologické pozice a konkrétních reprezentativních příkladech vybraných myšlenek paradigmatických neo-quinovců, Davida Lewise, Petera van Inwagena a Theodora Sidera. Nejprve je zpochybněn historiografický narativ, podle něhož se Lewis a další neo-quinovci radikálně odklání od Quina snahou o zachování platnosti stanovisek „zdravého rozumu“ při formulování ontologických teorií. Následně demonstrují, že rozchod neo-quinovců s Quinovým metaontologickým přístupem spočívá primárně v odmítnutí naturalismu, který zamítá smysl kladení některých tradičních ontologických otázek a přisuzuje epistemickou prioritu výsledkům empirických věd.

Klíčová slova: W. V. Quine; metaontologie; neo-quinovci; zdravý rozum; naturalismus; realismus; David Lewis; Peter van Inwagen; Theodore Sider

**From Quine to Neo-Quinean
Metaontology**

Abstract: This paper aims to analyse the historical discontinuity between Quinean and neo-Quinean metaontology. It identifies the tension between the strict naturalistic grounding of Quine's defense of the epistemic legitimacy of ontological inquiry and its rejection by his self-proclaimed followers. The contradictions are illustrated via a reconstruction of the historically faithful metaontological position of Quine and by comparing it with concrete representative examples of selected thoughts of paradigmatic neo-Quineans, namely those belonging to David Lewis, Peter van Inwagen, and Theodore Sider. First, I cast doubt on the historiographical narrative, according to which Lewis and other neo-Quineans radically depart from Quine due to their attempts to preserve "common sense" judgments when formulating ontological theories. Subsequently, I demonstrate that the break of neo-Quineans with the Quinean approach to metaontology consists primarily in the rejection of naturalism, which prevents asking certain traditional metaphysical questions and attributes epistemic priority to the results of empirical sciences.

Keywords: W. V. Quine; metaontology; neo-Quineans; common sense; naturalism; realism; David Lewis; Peter van Inwagen; Theodore Sider

MICHAELA DUDOVÁ

Katedra filozofie, Filozofická fakulta
Ostravská univerzita
Havlíčkovo nábreží 3120, 701 03 Ostrava
e-mail / michaela.dudova@gmail.com

 0000-0003-2951-9394

  Toto dílo podléhá licenci Creative Commons Attribution 4.0 International.

Tato studie vznikla za podpory Specifického vysokoškolského výzkumu *Proměny dobových společenských a vědeckých paradigmat jako filozofický problém* na Ostravské univerzitě: SGS03/FF/2024. Děkuji prof. Marku Otiskovi, doc. Miloši Taligovi a anonymním recenzentům za cenné konstruktivní komentáře k rané verzi tohoto textu.

1. Úvod

Dlouho převládající historiografický narativ o dějinách analytické filosofie, podle něhož Quine po zdánlivě zničujícím útoku logických empiristů „zachránil umírající ontologii“ a navrátil hledání odpovědi na nejobecnější existenční otázky opětovnou legitimitu,¹ čelil během posledních dekád ostré kritice. Bylo zpochybněno jak údajné vítězství Quina nad Carnapem v jejich debatě o povaze ontologických sporů probíhající ve 40.–50. letech 20. století,² tak i samotná relevance a charakter jednotlivých rozporů mezi pozicemi obou filosofů. Část interpretů se pokusila tyto rozdíly minimalizovat, přičemž neshody mezi učitelem a žákem omezuje jen na ne/možnost stanovení hranice mezi analytickými a syntetickými výroky³ a na metalingvistické vyjednávání o vhodnosti užívání termínu *ontologie*.⁴ Další naopak poukázali na klíčové role sehrané jinými dosud přehlíženými aspekty jejich konfliktu – týkající se opačných stanovisek zastávaných k problému, zda mohou principiálně empiricky neověřitelné výroky nabývat kognitivního významu,⁵ či nesouhlasu ohledně podmínek, za jakých lze na souperíci pojmové rámce aplikovat princip tolerance.⁶ Mezi historiky však dnes již panuje poměrně široký konsensus, že tradiční výklad schematicky zveličuje

¹ Viz Hilary Putnam, *Ethics without Ontology* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2004), 78–79; Stephen Yablo and Andre Gallois, “Does Ontology Rest on a Mistake?,” *Proceedings of the Aristotelian Society*, Supplementary Vol. 72 (1998): 232.

² Viz Huw Price, “Metaphysics after Carnap: The Ghost Who Walks?,” in *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, eds. David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman (Oxford: Clarendon Press, 2009), 320–46; Marc Alspecter-Kelly, “On Quine on Carnap on Ontology,” *Philosophical Studies* 102, no. 1 (2001): 93–122; Graham H. Bird, “Carnap and Quine: Internal and External Questions,” *Erkenntnis* 42, no. 1 (1995): 41–64.

³ Srov. Rudolf Carnap, “Empiricism, Semantics and Ontology,” *Revue Internationale de Philosophie* 4, no. 11 (1950): 20–40; W. V. Quine, “Two Dogmas of Empiricism,” *Philosophical Review* 60, no. 1 (1951): 20–43.

⁴ Sam Whitman McGrath, “On ‘Ontology,’” *Journal for the History of Analytical Philosophy* 12, no. 1 (2024): 1–32; Carnap, “Empiricism, Semantics and Ontology,” 32; W. V. Quine, “On Carnap’s Views on Ontology,” *Philosophical Studies* 2, no. 5 (1951): 65–66.

⁵ Sander Verhaegh, *Working from Within: The Nature and Development of Quine’s Naturalism* (New York: Oxford University Press, 2018), 50–52; James Andrew Smith, “Carnap and Quine on Sense and Nonsense,” *Journal for the History of Analytical Philosophy* 9, no. 10 (2021): 1–28.

⁶ Sean Morris, “Carnap and Quine: Analyticity, Naturalism, and the Elimination of Metaphysics,” *Monist* 101, no. 4 (2018): 409–10; Peter Hylton, “Carnap and Quine on the Status of Ontology: The Role of the Principle of Tolerance,” in *The Philosophical Project of Carnap and Quine*, ed. Sean Morris (Cambridge: Cambridge University Press, 2023), 235–52.

rozdíly a přehlíží mnohé zásadní empiristické předpoklady sdílené shodně Carnapem i Quinem.⁷

Pravděpodobně i tento mýtus, charakterizující Carnapův neopozitivistický program eliminace metafyziky jako naprostou antitezi Quinova přístupu, přispěl v prostředí analytické filosofie do určité míry k rozkvětu dnes tolik široce rozšířeného typu neo-quinovské ontologie, jejíž metody a ambice se odchyľují od Quinových záměrů.⁸ Jak trefně poukazují Hylton a Kemp, „mnoho filosofů uvítalo svobodu spekulovat o povaze světa, aniž by přijalo restriktce, které Quine na tento proces kladl,“⁹ ať už jde o opomíjení standardů jasnosti (např. skrze absenci extenzionálního vymezení podmínek identity postulovaných jsoucen)¹⁰ či provozování nenaturalistické metafyziky v rámci přirozeného jazyka.¹¹

Přestože sám Quine se nepovažoval za „žádného zastávce tradiční metafyziky“,¹² část jeho radikálnějších tezí, včetně pozdního globálního strukturalismu, v jehož důsledku „ontologie prodělala ponižující degradaci“,¹³ a odmítnutí některých tradičních metafyzických problémů jako pseudootázek (např. korespondence mezi teorií a na lidských konceptech nezávislou externí realitou),¹⁴ zůstala ze strany jeho sebeproklamovaných pokračovatelů pozapomenuta, nebo zcela zamítnuta.

⁷ Viz Verhaegh, *Working from Within*, 36–53; Sean Morris ed., *The Philosophical Project of Carnap and Quine* (Cambridge: Cambridge University Press, 2023).

⁸ Viz Gideon Rosen, “Quine and the Revival of Metaphysics,” in *A Companion to W. V. O. Quine*, eds. Ernie Lepore and Gilbert Harman (Chichester: Wiley-Blackwell, 2014), 552–70; Karl Egerton, “Quine’s Metametaphysics,” in *The Routledge Handbook of Metametaphysics*, eds. Ricki Bliss and J. T. M. Miller (New York: Routledge, 2021), 49–60; Natalja Deng, “What Quine (and Carnap) Might Say about Contemporary Metaphysics of Time,” in *Quine, Structure, and Ontology*, ed. Frederique Janssen-Lauret (Oxford: Oxford University Press, 2020), 280–96.

⁹ Peter Hylton and Gary Kemp, “Willard Van Orman Quine,” in *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, accessed November 13 2024, <https://plato.stanford.edu/entries/quine/>.

¹⁰ W. V. Quine, “On What There Is,” *Review of Metaphysics* 2, no. 5 (1948): 21–38; W. V. Quine, “Identity, Ostension, and Hypostasis,” *Journal of Philosophy* 47, no. 22 (1950): 621–33; W. V. Quine, *Ontological Relativity, and Other Essays* (New York: Columbia University Press, 1969), 23.

¹¹ Quine, “On What There Is”; W. V. Quine, *Theories and Things* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981), 9.

¹² Quine, “On Carnap’s Views on Ontology,” 66.

¹³ W. V. Quine, “Ontology and Ideology Revisited,” *Journal of Philosophy* 80, no. 9 (1983): 500–501.

¹⁴ Quine, “Identity, Ostension, and Hypostasis,” 632; W. V. Quine, “Structure and Nature,” *Journal of Philosophy* 89, no. 1 (1992): 9.

Několik filosofek a filosofů v průběhu posledních let vzneslo nezávisle na sobě podezření, že mnohé Quinovy záměry byly neo-quinovci významně nepochopeny a zkresleny, zatímco stěžejní aspekty jeho myšlení zůstávají opomíjeny, ať už jde o zastávané formy realismu, implikace ontologické relativity,¹⁵ naturalismu či odmítnutí souladu s předvědeckými intuicemi jako teoretickou ctností.¹⁶ Většinou však bohužel zatím tyto pokusy o identifikaci odlišností zahrnují pouze zobecňující útržkovité zmínky postrádající detailnější textovou evidenci, opírající se o konkrétní odkazy na Quinovo dílo.¹⁷

Cílem tohoto článku je přispět k bližšímu objasnění charakteru této historické diskontinuity a ukázat, v čem konkrétně se neo-quinovská tradice liší od původních myšlenek, které umožnily její rozvoj. Využívám exemplární metodu, tudíž se vždy tematicky soustředím na jednu spornou oblast a následně se pokouším na vybraných reprezentativních příkladech ilustrovat případné rozpory mezi původní Quinovou „epistemologií ontologie“¹⁸ a její transformací ze strany jeho následovníků, zvláště Davida Lewise, Petera van Inwagena a Theodora Sidera. Ty volím zejména kvůli jejich historickému vlivu na formování analytické ontologie jako disciplíny a explicitním odkazům na Quinovu metaontologii, které v jejich dílech nalézáme.

Zaprvé se pokusím zpochybnit v dnešní době poměrně populární historiografický narativ, že neo-quinovská metaontologie se radikálně odklonila od Quina snahou o zachování stanovisek zdravého rozumu, a demonstrovat, proč je epistemický konzervatismus naopak s quinovskými metaontologickými východisky zcela slučitelný. Zadruhé chci doložit, že

¹⁵ Viz David J. Chalmers, “Ontological Anti-Realism,” in *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, eds. David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman (Oxford: Clarendon Press, 2009), 77–130, 97–98; C. S. Jenkins, “What Is Ontological Realism?,” *Philosophy Compass* 5, no. 10 (2010): 889; Matti Eklund, “Neo-Fregean Ontology,” *Philosophical Perspectives* 20, no. 1 (2006): 96; Karl Egerton, “Getting off the Inwagen: A Critique of Quinean Metaontology,” *Journal for the History of Analytical Philosophy* 4, no. 6 (2016): 14–16.

¹⁶ Hylton and Kemp, “Willard Van Orman Quine”; Rosen “Quine and the Revival of Metaphysics,” 568.

¹⁷ Výjimku, pokud je mi známo, tvoří zatím pouze studie Egertona, “Getting off the Inwagen: A Critique of Quinean Metaontology,” zaměřená na kritiku van Inwagenova výkladu Quinovy metaontologie, na níž zde částečně navazuji. Další pokus nabízí Price, “Metaphysics after Carnap: The Ghost Who Walks?,” jenž vykresluje Quina jako pragmatika, avšak ke kritice této interpretace jako ahistorické a chybné srov. Frederique Janssen-Lauret, “The Quinean Roots of Lewis’s Humeanism,” *Monist* 100, no. 2 (2017): 250–54.

¹⁸ Quine, “Ontology and Ideology Revisited,” 500.

jeden z hlavních rysů neo-quinovské metaontologie představuje odmítnutí quinovského naturalismu.

2. Pojem „neo-quinovci“ a terminologie

Samotné označení „neo-quinovci“ se, nakolik je mi známo, objevilo poprvé během 80. let 20. století, kdy jím Rorty označoval část Quinových žáků či obdivovatelů jako Donalda Davidsona, Nelsona Goodmana a Hilaryho Putnama.¹⁹ Ti dále rozvíjeli implikace Quinova vyvrácení logického atomismu, případně zmírňovali jeho fyzikalismus a chápání vědy jako paradigmatické formy lidského vědění, a to poukazováním na hodnotu jiných způsobů popisů světa. V současnosti jsou však výše uvedení revizionističtí následovníci Quina spíše známí jako postanalytičtí filosofové,²⁰ zatímco termín „neo-quinovci“ se v angloamerickém analytickém filosofickém diskursu ustálil jako označení myšlenkového proudu, jehož zastánci se buď otevřeně hlásí k následování Quinova metodologického zakotvení ontologie,²¹ nebo z jeho principů alespoň implicitně vycházejí,²² ale zároveň se s nimi v některých zásadních bodech rozcházejí.

Používání označení „neo-quinovská metaontologie“ však dodnes není standardizováno.²³ Třeba Rosen označuje za neo-quinovský styl metafyziky teoretizování založené na Quinově přísném naturalismu,²⁴ což jak se poku-

¹⁹ Richard Rorty, “Kripke versus Kant,” *London Review of Books* 2, no. 17 (1980); Richard Rorty, “An Imaginative Philosopher: The Legacy of W. V. Quine,” *The Chronicle of Higher Education*, February 2, 2001.

²⁰ Srov. Jaroslav Peregrin, “Post-analytická filosofie,” *Organon F* 1, no. 2 (1994): 89–108. Jeho užívání je široce rozšířeno alespoň na české a slovenské akademické půdě, kde toto označení po vzoru Rajchmana a Westa zavedl Peregrin. “Realismus, relativismus a trápení ducha: Úvahy nad knihou Tomáše Marvana Realismus a relativismus,” *Filosofie dnes* 6, no. 2 (2014): 65.

²¹ Např. Peter van Inwagen, “Meta-Ontology,” *Erkenntnis* 48, no. 2/3 (1998): 233–50; Peter van Inwagen, *Being: A Study in Ontology* (New York: Oxford University Press, 2023); Theodore Sider, “Symposium on Four-Dimensionalism,” *Philosophy and Phenomenological Research* 68 (2004): 285–89; Theodore Sider, *Writing the Book of the World* (New York: Oxford University Press, 2011).

²² Např. David K. Lewis, *On the Plurality of Worlds* (Oxford: Blackwell Publishers, 1986); David M. A. Armstrong, *A Theory of Universals: Volume 2: Universals and Scientific Realism* (Cambridge: Cambridge University Press, 1978). Srov. Rosen “Quine and the Revival of Metaphysics.”

²³ Je také třeba mít na paměti, že generalizující způsob užívání tohoto pojmu v literatuře někdy zakrývá skutečnost, že nejde o tak úplně homogenní metodologii, jelikož různí filosofové kladou na jednotlivé aspekty Quinových úvah odlišné důrazy a nebývá výjimkou, že se ve svých metaontologických postojích významně liší.

²⁴ Rosen “Quine and the Revival of Metaphysics,” 562, 567.

sím dále ukázat, by vyloučilo mimo jiné i van Inwagena, který je jinde běžně vykreslován jako paradigmatický neo-quinovec.²⁵ Sullivan zase vymezuje neo-quinismus jako přesvědčení o univočném a fundamentálním smyslu existence denotovaném existenčním kvantifikátorem,²⁶ což je sice bezpochyby nutná, ale nikoli dostatečná podmínka. Tímto způsobem lze odlišit neo-quinovce od některých deflačních směrů, vycházejících z teze o variabilitě kvantifikátoru,²⁷ nebo ontologického pluralismu,²⁸ ale tato pozice může být potenciálně zastávána i obhájci konkurenčních metaontologických směrů, včetně třeba neo-aristoteliků.²⁹ Thomasson chápe neo-quinovský přístup jako východisko metodologického monismu ontologie a vědy,³⁰ avšak její definice předem nevylučuje, že v některých případech k naplnění Quinových širších naturalistických omezení nedojde, čímž je mnohem inkluzivnější a dle mého názoru neadekvátněji reflektuje současné užívání této klasifikace.

V tomto textu zařazuji pod označení „quinovská meta/ontologie“ teorie, které sice nebyly formulovány Quinem a mnohé z nich (by) odmítl, ale přesto splňují jeho epistemické standardy. Termínem „neo-quinovská meta/ontologie“ naopak nazývám modely světa, které se sice o quinovské metodologické zakotvení ontologie opírají, ale zároveň se od něj v některých stěžejních bodech odchyľují. Současná analytická metafyzika hlavního proudu³¹ se dle mého názoru nachází někde mezi oběma póly v závislosti

²⁵ Např. Egerton, “Getting off the Inwagen: A Critique of Quinean Metaontology”; Tahko, *An Introduction to Metametaphysics*.

²⁶ Meghan Sullivan, “The Minimal A-Theory,” *Philosophical Studies* 158, no. 2 (2012): 150.

²⁷ Např. Eli Hirsch, Eli, *Quantifier Variance and Realism: Essays in Metaontology* (New York: Oxford University Press, 2011).

²⁸ Např. Kris McDaniel, “Ways of Being.”

²⁹ Např. E. J. Lowe, *More Kinds of Being: A Further Study of Individuation, Identity, and the Logic of Sortal Terms* (Oxford: Wiley-Blackwell, 2009), 4.

³⁰ Amie L. Thomasson, *Ontology Made Easy* (New York: Oxford University Press, 2015), 2–4.

³¹ Většina filosofů, pohybujičích se na poli řešení ontologických otázek, se epistemickou adekvátností svých metod ve svých textech nezabývá. Navrhují, že mezi obecně sdílená přesvědčení Quinem inspirované „mainstreamové“ ontologie patří následující teze: 1. Úkolem ontologie je určit, která jsoucna existují, přičemž význam existence je adekvátně zachycen kvantifikací (Quine, “On What There Is,” 1948). 2. Věda a ontologie se neliší kvalitativně, ale pouze úrovní abstrakce a nachází se na stejném kontinuu (tamtéž). 3. Volba nejlepší teorie probíhá na základě porovnávání benefitů a nevýhod míry různých teoretických ctností (tamtéž). 4. Ontologické otázky jsou faktické a netriviální. Srov. Thomasson, *Ontology Made Easy*, 3; Jonathan Schaffer, “On What Grounds What,” in *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, eds. David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman (Oxford: Clarendon Press, 2009), 350.

na tom, o které teorie se jedná.³² Pro danou distinkci nepovažuji za relevantní historické období jejich vzniku, ale pouze míru sounáležitosti s autentickou Quinovou metaontologií.

3. Vymezení pojmu „metaontologie“

Než se pustím do ozřejmění zvolených aspektů historické diskontinuity mezi Quinem a jeho následovníky, chci se předem vypořádat s možnými námitkami, že některé analyzované pozice a rozdíly patří spíše na pole epistemologie³³ nebo ontologie, a s metaontologií tedy nemají nic společného. Sám van Inwagen, jenž jako první v rámci analytického diskursu explicitně rozlišil metaontologii od ontologie, vymezuje metaontologii jako hledání odpovědi na otázku: „Na co se ptáme, když si pokládáme otázku: Co je?“³⁴ Je zřejmé, že takto úzce pojatá definice záměrně pomíjí širší epistemické problémy, týkající se legitimních metod, jejichž prostřednictvím lze zodpovědět ontologickou otázku (Co existuje?). Tento krok mu umožňuje charakterizovat Quinovu metaontologii jen prostřednictvím souboru pěti tezí: bytí není činnost, bytí je totéž jako existence, bytí je univoční, význam bytí je zachycen existenčním kvantifikátorem, kritérium ontologického závazku.³⁵

Naopak v současném diskursu se označení „metaontologie“ standardně užívá v mnohem širším smyslu, který zahrnuje mimo jiné i diskuse o vhodné náplni ontologie, epistemických ospravedlněních její metodologie a ne/fakticitě či triviálnosti některých přetrvávajících ontologických sporů. Klíčové texty řazené pod metaontologii tak dnes běžně řeší obhajobu či kritiku naturalizace ontologie, deflačních přístupů, roli teoretických ctností

³² V literatuře bývá střídavě označovaná jako quinovská (Schaffer, “On What Grounds What,” 350; Sider, *Writing the Book of the World*, 169), i jako neo-quinovská (Rosen, “Quine and the Revival of Metaphysics,” 566; Thomasson, *Ontology Made Easy*, 3; David Manley, “Introduction: A Guided Tour of Metametaphysics,” in *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, eds. David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman (Oxford: Clarendon Press, 2009), 4).

³³ Toto tvrzení nalezneme u van Inwagena. Viz Peter van Inwagen, “Being, Existence, and Ontological Commitment,” in *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, eds. David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman (Oxford: Clarendon Press, 2009), 506.

³⁴ Van Inwagen, “Meta-Ontology,” 233.

³⁵ Ibid.; van Inwagen, “Being, Existence, and Ontological Commitment,” 475–506; van Inwagen, *Being: A Study in Ontology*, 1–39.

apod.³⁶ Navíc zatímco van Inwagenova definice meta/ontologie je vyhraněně quinovská, konkurenční neo-aristotelské přístupy chápou jako hlavní úkol ontologie hledání odpovědi na otázku, co je fundamentální.³⁷

Dalo by se namítnout, že samotná metaontologie by měla zůstat vůči řešení ontologických otázek absolutně neutrální, a že bychom tedy pod quinovskou metaontologií měli řadit pouze Quinovo chápání existence³⁸ a kritérium ontologického závazku (jako v rámci van Inwagenova původního vymezení), jež má sloužit jen k explicitnímu vyjasnění ontologického obsahu soupeřících teorií, aniž by poskytovalo vodítka k jejich volbě (zatímco např. naturalismus by mohl rovnou determinovat, že nejadekvátnější teorií musí být ta vědecká).³⁹

Ale už samotný Quinův požadavek, že pro každé jsoucno, které chci eliminovat pomocí reglementace výroků formulovaných v přirozeném jazyce, musím mít k dispozici adekvátní parafrázi, bude do jisté míry ovlivňovat podobu ontologie, k níž aplikací této strategie dojdeme. Quine navrhuje filosofickou „dvojí řeč“,⁴⁰ kdy sice na teoretické úrovni danou ontologii odmítáme, ale zároveň její pozity stále dále užíváme, jako kdyby k něčemu skutečně referovaly.⁴¹ Podobné zacházení s jazykem považuje za inkonzis-

³⁶ Namátkou Chalmers, Manley and Wasserman, eds., *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*; Bliss and Miller, *The Routledge Handbook of Metametaphysics*; Francesco Berto and Matteo Plebani, *Ontology and Metaontology: A Contemporary Guide* (London: Bloomsbury Academic, 2015); Amie L. Thomasson, *Ontology Made Easy*. Jak si všímá Egerton (‘‘Getting off the Inwagen: A Critique of Quinean Metaontology,’’ 1), i sám van Inwagen později rozšířil charakterizaci náplně metaontologie o otázku ‘‘jaké metody bychom měli využívat při zkoumání toho, co je’’. Srov. Peter van Inwagen, *Existence: Essays in Ontology*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 200. V roce 2023 ale v úvodu své nové monografie z neznámého důvodu opět vymezuje metaontologii stejně úzce jako v roce 1998.

³⁷ Jonathan Schaffer, ‘‘On What Grounds What,’’ 347–83.

³⁸ Tedy, že bytí není predikát ani prvního, ani druhého řádu (jako třeba u Fregeho), a že je adekvátně vyjádřeno prostřednictvím kvantifikace v rámci klasické predikátové logiky prvního řádu.

³⁹ Za tuto připomínku děkuji doc. Martinu Schmidtovi.

⁴⁰ W. V. Quine, *Word and Object* (Cambridge, MA: MIT Press, 2013), 223.

⁴¹ Zde mám na mysli výhradně filosofický ontologický diskurs, nikoli např. vědecký, nebo každodenní mluvu. Quine připouští, že praktikující vědci nemusí hovořit v kanonické notaci (‘‘The Scope and Language of Science,’’ *British Journal for the Philosophy of Science* 8, no. 29 (1957): 7–8), a vyzdvihuje užitečnost intencionálních idiomů (jako třeba propozičních postojů typu ‘‘věří, bojí, doufá že...’’), které jsou z jeho ontologie vyloučeny (*Word and Object*, 202). Yablo and Gallois (‘‘Does Ontology Rest on a Mistake?’’) v této souvislosti argumentují, že quinovská metaontologie se opírá o problematickou distinkci mezi figurativní a doslovnou řečí, mezi nimiž ale nejsme schopni vést jasnou striktní hranici.

tentní, což jej vede k odmítnutí Carnapovy pozice, podle něhož můžeme nadále hovořit o číslech, aniž bychom se tím zároveň nutně zavazovali k platonismu.⁴² V kontrastu s Quinem, pro něhož postulování existence určitých pozitivů představuje nezbytnou podmínku pro pravdivost teorií přírodních věd, které s nimi pracují,⁴³ nám fikcionalistická metaontologická výchoďka naopak umožňují ponechat si některé zdánlivě referující výrazy jako reprezentační pomůcky (např. kontext matematického diskursu hovořícího o číslech je uveden do analogie s fikcí).⁴⁴

Obávám se navíc, že samotné kritérium ontologického závazku je svým záběrem příliš úzké. Tvrdí pouze, že soubory vět vyjadřující naši nejlepší teorii by měly být očištěny od víceznačností či nejasností prostřednictvím převodu do formální predikátové logiky prvního řádu, a že jsme z hlediska dané teorie zavázáni pouze k existenci těch jsoucen, jež v kanonické notaci představují hodnoty vázaných proměnných. S výjimkou požadavku, aby entity měly exaktní kritéria individuace, však samotný proces reglementace a překladu do kanonické notace ponechává poměrně velký prostor pro individuální volbu skrze různá kritéria, zahrnující interpretace a vyvážení jednotlivých teoretických ctností, včetně ideologické a ontologické jednoduchosti, explanační síly apod.⁴⁵

Kupříkladu je celkem jasné, že nebudeme kvantifikovat přes výrazy jako „průměrný občan ČR“, ale zda se uchýlit k reifikaci univerzálií nebo časoprostorových vzdáleností, zůstává mnohem otevřenější otázkou. O správném překladu vět přirozeného jazyka do kanonické notace nepanuje mezi filozofy konsensus. A na rozdíl třeba od Russella, podle něhož máme prostřednictvím analýzy odhalovat skrytou logickou formu propozic, jejichž struktura někdy bývá zahalena přirozeným jazykem, který nás mate,⁴⁶ Quinovo kritérium jeden jednoznačně objektivně nejlepší překlad nepředpokládá. Tento fakt ostatně vede některé metaontology k zastávání epistemicismu, podle něhož jsou sice ontologické teze smysluplné, ale vět-

⁴² Carnap, “Empiricism, Semantics and Ontology”; Quine, “On What There Is,” 28, 33. Další důvod samozřejmě leží v jeho odmítnutí distinkce mezi faktickými otázkami, kladenými uvnitř pojmového rámce, a pragmatickými otázkami v externím smyslu, protože Carnapovo rozlišení se opírá o Quinem odmítnutou demarkaci mezi analytickými a syntetickými výroky. Viz Quine, “Two Dogmas of Empiricism”; Quine, “On Carnap’s Views on Ontology.”

⁴³ Quine, “On What There Is.”

⁴⁴ Stephen Yablo and Andre Gallois, “Does Ontology Rest on a Mistake?”

⁴⁵ Quine, “On What There Is,” 36–37; W. V. Quine, *From a Logical Point of View* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1961), 106; Quine, *Word and Object*, 224–28. Srov. také van Inwagen, “Meta-Ontology,” 241–49.

⁴⁶ Viz Jaroslav Peregrin, *Kapitoly z analytické filosofie* (Praha: Filosofia, 2014), 79, 194.

šinou postrádáme dostatek přesvědčivých důkazů k tomu, abychom mohli racionálně ospravedlnit preferenci jedné teorie před jinou.⁴⁷ Samotná naturalistická metoda volby teorie skrže porovnání benefitů a nevýhod náry teoretických ctností alternativ, pramenící z kontinua a analogie mezi vědami a ontologií, tedy představuje zcela nedílnou součást aplikace kritéria ontologického závazku a Quinovy metaontologie.

Stejně tak nelze od Quinovy metaontologie oddělit ani jeho specifickou formu naturalismu na základě tvrzení, že jde pouze o součást jeho epistemologie.⁴⁸ Hranice stanovené mezi metafyzikou, ontologií, metametafyzikou, metaontologií, epistemologií a filosofií jazyka jsou umělým lidským výtvo-rem a v některých případech (např. problém idealismu, realismu a antirealismu) jsou jednotlivé aspekty natolik vzájemně hluboce provázané, že je dle mého názoru nelze úplně oddělit. Quinův naturalismus, podle něhož naše zkoumání světa začíná vždy „*in mediis rebus*,“⁴⁹ předem blokuje pokládání některých tradičních transcendentálních metafyzických otázek o ne/korespondenci našich teorií s externí realitou či fundamentální strukturou světa.⁵⁰ Bez uplatnění naturalistického metaontologického východiska nebude quinovský metafyzik vůbec vědět, na co se má vlastně cenu ptát, a bude čelit nebezpečí sklouznutí ke spekulativní ontologii v pejorativním smyslu.

Alternativní kantovský metafyzický projekt opírající se o odhalování syntetického *a priori*,⁵¹ nebo Carnapovo neopozitivistické zavržení veškeré ontologie,⁵² jsou zase zamítnuty prostřednictvím epistemicko-jazykové teze o nemožnosti demarkace apriorního/aposteriorního vědění a analytických/syntetických tvrzení.⁵³ Legitimita quinovského ontologického projektu závisí primárně na Quinově naturalismu a odmítnutí výše zmíněného ohra-ničení, kvůli němuž odmítá pojímat ontologii jako autonomní disciplínu,

⁴⁷ Karen Bennett, "Composition, Colocation, and Metaontology," in *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, eds. David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman (Oxford: Clarendon Press, 2009), 42.

⁴⁸ Které se objevuje ve van Inwagen, "Being, Existence, and Ontological Commitment," 506.

⁴⁹ W. V. Quine, "Responses," *Inquiry* 37, no. 4 (1994): 501.

⁵⁰ W. V. Quine, "Ontology and Ideology," *Philosophical Studies* 2, no. 1 (1951): 14–15; Quine, *Theories and Things*, 22; Quine, "Structure and Nature," 9. Viz také Verhaegh, *Working from Within*, 36–53.

⁵¹ Immanuel Kant, *Prolegomena ke každé příští metafyzice, jež se bude moci stát vědou* (Praha: Svoboda, 1992).

⁵² Carnap, "Empiricism, Semantics and Ontology;" Rudolf Carnap, "Překonání metafyziky logickou analýzou jazyka," *Filosofický časopis* 39, no. 4 (1991): 623–43.

⁵³ Quine, "Two Dogmas of Empiricism."

jejíž metody by se kvalitativně lišily od vědeckých.⁵⁴ Je tedy zřetelné, že Quinova filosofie je víceméně holisticky propojená⁵⁵ a nemyslím si, že lze udržet jasnou hranici mezi epistemologií a metaontologií.

Zároveň je třeba poznamenat, že nesmíme zaměňovat Quinův naturalismus, jakožto epistemologickou tezi, s jeho fyzikalismem, jenž představuje pozici ontologickou. Zatímco fyzikalismus tvrdí něco pozitivního o složení světa (tedy že kromě případných abstraktních existujících pouze fyzické objekty a veškeré dění lze alespoň principálně redukovat na změny v distribuci mikrofyzikálních stavů ve vesmíru),⁵⁶ quinovský naturalismus je, jak se pokusím demonstrovat v dalších částech tohoto článku, poměrně liberální a žádnou ontologii, pokud není vyloženo ve sporu s výsledky vědy, nám nediktuje. A i v tomto kontextu Quine uděluje epistemickou přednost vědě ne proto, že vědecké bádání by se nějak radikálně lišilo od ontologického, ale pouze z toho důvodu, že věda mívá k dispozici více empirických kontrolních bodů, na jejichž základě můžeme některé teorie falzifikovat.⁵⁷ Pochopitelně kvůli holismu je určení toho, kde přesně naše teorie (nebo pomocné hypotézy a premisy výzkumu) chybují, nemožné, a dle Quina můžeme revidovat jakoukoli část sítě našich přesvědčení, pokud to dostatečně kompenzujeme změnami v jiných.⁵⁸ Jeho naturalismus však ponechává volný prostor pro případné debaty nejen třeba o existenci kvalit, čísel, tříd, propozic apod., ale i třeba Boha.⁵⁹

⁵⁴ Quine, "On Carnap's Views on Ontology," 71–72.

⁵⁵ Viz také Hylton, *Quine*, 1–2; Karl Egerton, "Quine's Metametaphysics," in *The Routledge Handbook of Metametaphysics*, eds. Ricki Bliss and J. T. M. Miller (New York: Routledge, 2021), 49–60.

⁵⁶ Quine, *Theories and Things*, 98.

⁵⁷ W. V. Quine, *From Stimulus to Science* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1995), 98.

⁵⁸ Viz Quine, "Two Dogmas of Empiricism," 38–43. Později ovšem Quine toto radikální holistické stanovisko transformoval na umírněnější formu holismu, podle níž testujeme určitý soubor tvrzení, nikoli vědu jako celek, a z pragmatických důvodů není žádoucí činit žádné radikální změny (např. v matematice). Viz W. V. Quine, "Two Dogmas in Retrospect," *Canadian Journal of Philosophy* 21, no. 3 (1991): 268–70.

⁵⁹ Časté záměny Quinova naturalismu s fyzikalismem, na které v literatuře narážíme, jsou pravděpodobně výsledkem neustáleného významu termínu „naturalismus“, který různí autoři definují značně rozdílně. Pro ilustraci tohoto terminologického zmatku viz David Papineau, "Naturalism," in *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, accessed May 1 2025, <https://plato.stanford.edu/archives/fall2023/entries/naturalism/>.

4. Epistemický konzervatismus a role „zdravého rozumu“ v ontologii

Část interpretů identifikuje v Lewisově myšlení radikální odklon od quinovské metaontologie, který přisuzují jeho formě epistemického konzervatismu, jenž začal zastávat v 70. letech 20. st. pod vlivem Armstronga.⁶⁰ Lewis trval na tom, že při konstrukci filosofických teorií je třeba přihlížet k soudům zdravého rozumu, i když obecně nejsou zcela imunní vůči revizi: „Zdravý rozum nemá ve filosofii žádnou absolutní autoritu. [...] Jedná se jen o to, že teoretický konzervatismus je jedinou rozumnou zásadou pro teoretiky omezených možností, kteří projevují náležitou skromnost vůči tomu, čeho mohou dosáhnout po čerstvém začátku. Součástí tohoto konzervatismu je zdráhání přijmout teorie v rozporu se zdravým rozumem. Ale je to otázka rovnováhy a posuzování. [...] Někdy může být zdravý rozum řádně opraven, pokud věrohodnost získaná systematizací teorie více než vynahradí zděděnou důvěryhodnost, kterou tím ztratíme.“⁶¹

Zda je nutné obecně sdílené přesvědčení zdravého rozumu zachovat se vždy odvíjí od jeho konkrétní síly a míry výhod oponující teorie. Mezi ta nejsilnější předvědecká mínění patří tzv. moorovská fakta (např. že existují běžné objekty, čas a prostor atd.), k nimž Lewis přistupuje po vzoru G. E. Moora. Pokud je nějaká abstraktní teorie popírá, bude vždy pravděpodobnější, že se někde v důkazu nachází chyba, i když ji nedokážeme identifikovat, než že nás zdravý rozum ošálil.⁶²

Podle Janssen-Lauret a MacBridea se Lewis v tomto bodě výrazně odchýlil od Quinových norem, protože uvažování filosofa má být omezeno pouze výsledky věd, nikoli zdravým rozumem.⁶³ Podobný názor sdílí i Hylton, podle jehož výkladu je odvolávání se na nerekonstruovaný zdravý rozum znakem tradiční metafyziky v pejorativním smyslu, kterou Quine zavrhuje,⁶⁴ nebo Sider, který dokonce spekuluje, že jeho neo-quinovské přikládání zvláštní váhy přesvědčením zdravého rozumu, by Quina „vy-

⁶⁰ K detailnějšímu popisu jeho intelektuálního vývoje viz Janssen-Lauret and MacBride, “David Lewis’s Place in the History of Late Analytic Philosophy,” 63.

⁶¹ Lewis, *On the Plurality of Worlds*, 134.

⁶² David K. Lewis, “Acceptance Speech for the Behrman Award” (1991), in *Philosophical Manuscripts*, eds. Frederique Janssen-Lauret and Fraser MacBride (New York: Oxford University Press, 2023), 187–90. Viz také Daniel Patrick Nolan, *David Lewis* (Chesham: McGill-Queen’s University Press, 2005), 207–209.

⁶³ Frederique Janssen-Lauret and Fraser MacBride, “David Lewis’s Place in the History of Late Analytic Philosophy: His Conservative and Liberal Methodology,” *Philosophical Inquiries* 6, no. 1 (2018): 64.

⁶⁴ Peter Hylton, *Quine* (London: Routledge, 2007), 367.

děsilo“.⁶⁵ Ve zbytku této části chci ovšem tato čtení zpochybnit a ukázat, že Quine přihlížení ke „zdravému rozumu“ neodmítal a Lewis ani další současní neo-quinovci, kteří na něj navazují, se v tomto bodě od quinovské metaontologie neodklání. Za předpokladu, že jsou zachována vědecká kritéria jasnosti, nesouhlas mezi filozofy je způsoben jinými pojetími rovnováhy mezi konzervatismem (zahrnujícím i široce sdílené předvědecké intuice) a dalšími teoretickými ctnostmi na úrovni ontologie.

Zdravý rozum a věda dle Quina existují na stejném kontinuu a kvalitativně se z hlediska důkazních standardů neliší. Vědci a vědkyně jsou při získávání evidence pouze systematictější a pečlivější, tudíž „věda není náhradou zdravého rozumu, ale jeho rozšířením.“⁶⁶ Obojí nám umožňuje efektivní orientaci ve světě skrze organizaci stimulů a predikce. Do naší holistické sítě přesvědčení patří vše, včetně předvědeckých přesvědčení, že nejsem před chvilkou vzniklý halucinující Boltzmannův mozek, který brzy spontánně zanikne, a že ostatní lidé nejsou filosofické zombie. Jen stěží si lze představit, že by mohla lidská společnost fungovat, kdyby její členové tato mínění nesdíleli. Všimněme si, že naturalistický filosof pracuje zevnitř našeho výchozího „fundamentálního pojmového rámce vědy a zdravého rozumu,“⁶⁷ nikoli pouze vědy.

Je ovšem třeba upozornit, že do této sítě řadíme jen skutečně široce sdílená a údajně sebeviditelná přesvědčení, např. slovy Reida „ty, jež nám vnuká naše přirozenost a které musíme v každodenním životě považovat za samozřejmé, aniž bychom je byli schopni ospravedlnit.“⁶⁸ Nikoli intuice týkající se výsledků komplikovanějších myšlenkových experimentů, které jsou podle některých výsledků výzkumů z oblasti experimentální filosofie do značné míry kulturně podmíněné, nebo je lze poměrně snadno manipulovat rámováním otázky.⁶⁹

Jisté typy epistemického konzervatismu dle mého názoru zastávali jak Lewis, tak i Quine, přičemž oba jsou vzájemně slučitelné. Jejich rozdíly v přístupu ke „zdravému rozumu“ spočívají pouze v odlišných strategiích jeho epistemické justifikace a v míře ochoty obětovat jej ve prospěch jiných

⁶⁵ Sider, „Symposium on Four-Dimensionalism,“ 4–5.

⁶⁶ Quine, „The Scope and Language of Science,“ 2. Viz také Sander Verhaegh, „Quine on the Nature of Naturalism,“ *Southern Journal of Philosophy* 55, no. 1 (2017): 96–115.

⁶⁷ W. V. Quine, *Word and Object*, 254.

⁶⁸ Thomas Reid, *An Inquiry Into the Human Mind: On the Principles of Common Sense* (Edinburgh: Bell & Bradfute, 1810), 52.

⁶⁹ Viz Jonathan M. Weinberg, Shaun Nichols, and Stephen Stich, „Normativity and Epistemic Intuitions,“ *Philosophical Topics* 29, no. 1–2 (2021): 429–60.

teoretických ctností (Lewis byl ochoten obětovat více pro zachování např. modality a pozitivní lidové psychologie, a proto se neshodli na úrovni ontologie). Lewisův argument se opírá o probabilistickou tezi, že si vždy budeme více jisti platností fenomenologicky přístupných soudů „zdravého rozumu“ a výsledků vědeckého výzkumu, než komplikovaných abstraktních filosofických argumentů:

Co by si měl filosof počít, když objeví důkaz, že je papežem? Směle následovat, kam ho argument zavedl? Ne, nebo alespoň ne, pokud tím filosofem není Karol Wojtyła. Místo toho by měl najít chybu ve svém důkazu. Jestliže neuspěje, měl by dospět k závěru, že daný důkaz obsahuje nějakou chybu, kterou není schopen odhalit. Totéž, tvrdím, platí i tehdy, když filosof objeví důkaz, že některé pravdy jsou zároveň nepravdivé. Nebo že pohyb, čas, hodnoty, vědomí nebo svoboda jsou nereálné. Nebo že je nemyslitelné, aby cokoli existovalo mimo mysl nebo mimo text. Nebo že neexistují lidé ani koktejlová míchátko. Nebo že zůstává otevřenou vědeckou otázkou, zda kdy někdo něčemu věřil. Nebo že Cantorova diagonální metoda byla mylná. Nebo že slovy vytváříme světy. Měli bychom poznat *reductio ad absurdum*, když jej vidíme! Je mnohem pravděpodobnější, že ve filosofickém argumentu došlo k omylu, než že je některá z těchto věcí pravdivá.⁷⁰

Quinův argument pro epistemický konzervatismus je naopak čistě pragmatický. Quine považuje podobně jako Lewis konzervatismus za důležitou teoretickou ctnost a nabádá nás, abychom se řídili „zásadou nejmenšího narušení“⁷¹ sítě. Sice na rozdíl od Lewise odmítá, že abstraktní argument nás nemůže potenciálně přimět k revizi moorovských truismů, poněvadž principiálně není nic imunní vůči revizi,⁷² a netvrdil by, že pravděpodobnost jejich pravdivosti je z hlediska epistemické justifikace silnější. Ale dá se předpokládat, že kvůli našemu lpění se nachází blízko, ne-li v samotném středu sítě. Podle jeho pozdějšího umírněnějšího holismu, bychom měli v případě falzifikace hypotézy volit takovou formu úpravy, která bude nejužitečnější pro budoucí pokrok. Ačkoliv hypoteticky nám v revizi moorovských přesvědčení nic nebrání, prakticky se zdá vysoce nepravděpodobné, že by nějaké filosofické důkazy poskytly dostatečný důvod k jejich odmítnutí, či že by se objevily podmínky, za kterých by tak velké změny v jádru sítě mohly být pragmaticky ospravedlněné užitečností.

⁷⁰ David K. Lewis, "Acceptance Speech for the Behrman Award," 187–90.

⁷¹ W. V. Quine, *Pursuit of Truth* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1992), 15.

⁷² Quine, "Two Dogmas of Empiricism," 38–43.

Janssen-Lauret a MacBride Lewisův důraz na zdravý rozum kritizují, protože může být náročné až nemožné smířit některá protichůdná tvrzení vědy a zdravého rozumu.⁷³ K ilustraci své teze využívají příklad Eddingtona, který rozlišoval stůl popisovaný vědci (roj částic) a běžnými lidmi (pevný předmět). Přesně tento údajný rozpor však Quine vyvrací a daná stanoviska za protichůdná nepovažuje, naopak volí strategii smíření: „Molekulární fyzik může s vnímajícím souhlasit, že stůl je hladký a tvrdý; jen k tomu dodá překvapivý mikrofyzický detail o tom, co konstituuje hladkost a tvrdost. [...] Tento způsob [...] obnovuje vítanou jednotu nahlížení.“⁷⁴

5. Naturalismus a věda

Pro Quina představuje naturalismus přesvědčení, „že realitu je třeba odhalovat a popisovat v rámci vědy, a ne skrze nějakou první filosofii.“⁷⁵ Vždy musíme pracovat zevnitř vědy, sdílené sítě přesvědčení a pojmového schématu, jež nepotřebují „jiné ospravedlnění než pozorování a hypoteticko-deduktivní metodu“;⁷⁶ poněvadž není možné porovnat adekvátnost našich teorií s realitou z nějakého transcendentálního pohledu božího oka.

Quinova metaontologie však bývá často mylně prezentována jako nekompromisní forma „scientismu“, který umožňuje brát při tvorbě ontologických teorií v úvahu pouze závěry fundamentální fyziky. A to i ze strany interpretů, kteří se pokouší objasnit konkrétní odlišnosti mezi Quinem a neo-quinovci. Kupříkladu Marschall a Schindler tvrdí, že „sám Quine zastával silnou formu naturalismu, podle níž o tom, co je reálné, rozhoduje fyzika. Současní neo-quinovci obvykle chápou ‚nejlepší teorii‘ šířeji a do naší celkově nejlepší teorie světa zahrnují i jiné vědy a různé metafyzické teorie.“⁷⁷

Fyzika v Quinově myšlení v porovnání s ostatními vědními obory skutečně zastávala paradigmatickou a privilegovanou pozici. Tento fakt ale pramení čistě z jeho fyzikalismu (ontologické teze), podle něhož předmět fyziky svou šíří teoreticky zahrnuje celou realitu, poněvadž ve světě se nic neděje

⁷³ Janssen-Lauret and MacBride, “David Lewis’s Place in the History of Late Analytic Philosophy,” 66.

⁷⁴ W. V. Quine, “Four Hot Questions in Philosophy. Review of P. F. Strawson’s *Skepticism and Naturalism: Some Varieties*” (1985), in *Quine in Dialogue*, eds. Dagfinn Føllesdal and Douglas B. Quine (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2008), 207.

⁷⁵ Quine, *Theories and Things*, 21.

⁷⁶ *Ibid.*, 72.

⁷⁷ Benjamin Marschall and Thomas Schindler, “Semantic Deflationism and Meta-Ontological Deflationism,” *Philosophical Quarterly* 71, no. 1 (2020): 102.

„bez určité redistribuce mikrofyzikálních stavů“,⁷⁸ nikoli z jeho naturalismu (epistemologické/metaontologické teze) jako takového.

Když Quine hovoří o vědě, užívá tento pojem široce a neostýchá se pod něj zahrnout ani sociální a humanitní vědy. Kupříkladu v reakci na recenzi *Pursuit of Truth* z pera G. Ebbse explicitně píše: „zdá se, že (pozn. autora: Ebbs) chápe mé označení ‚věda‘ příliš úzce. V našem jazyce postrádáme výraz s tak širokým významovým záběrem, jaký má německé slovo *Wissenschaft*, ale právě to mám na mysli. Historie je v mém naturalismu stejně doma jako fyzika a matematika.“⁷⁹

Skutečná negace Quinova naturalismu, tolik typická pro dnešní neo-quinovce,⁸⁰ spočívá spíše v tom, že ontologické teorie a způsoby argumentace neo-quinovců často nejsou slučitelné s výsledky věd. V důsledku ji popírají, i když podle Quinova naturalismu mají přírodní vědy epistemickou přednost před „měkkími“ vědami a filosofií, ve kterých máme k dispozici méně empirických kontrolních bodů, jež by propojovaly teorie s implikovanými pozorovacími kategorikály.⁸¹ Obhájci robustní neo-quinovské metaontologie mají na jedné straně tendence selektivně využívat část Quinových úvah o kontinuitě ontologie s vědou k obhajobě epistemické legitimacy svého teoretizování, ale na druhé straně záměrně či nevědomě přehlíží zbytek Quinových naturalistických ústředních premis.

Nechvalně proslulým příkladem je Lewisova doktrína humovské supervenience, která předpokládá, že realita je redukovatelná na „rozsáhlou mozaiku místních faktů.“⁸² Každý časoprostorový bod oplývá fundamentálními lokálními intrinsickými kvalitami a kompletní stav vesmíru pak zcela supervenuje na rozložení fyzických vlastností těchto částí a jejich vzájemných časoprostorových vztazích.⁸³

Předpoklad nezávislosti vnitřních mikrofyzikálních vlastností částic, slučitelný s klasickou fyzikou, byl ovšem radikálně zpochybněn, ne-li zcela

⁷⁸ Quine, *Theories and Things*, 98.

⁷⁹ W. V. Quine, „Response to Gary Ebbs (1995),“ in *Quine and His Place in History*, eds. Frederique Janssen-Lauret and Gary Kemp (New York: Palgrave Macmillan, 2016), 34.

⁸⁰ Užívám exemplární metodu, jejíž limit spočívá v tom, že moje závěry zahrnují generalizace, což je vždy třeba brát v úvahu. Rozhodně netvrdím, že se porušování zásad quinovského naturalismu dopouští každý neo-quinovec (od quinovské metaontologie se mohou odklánět zase v jiných aspektech).

⁸¹ Quine, *From Stimulus to Science*, 98.

⁸² David K. Lewis, *Philosophical Papers: Volume II* (New York: Oxford University Press, 1986), x.

⁸³ *Ibid.*, x-xvi; David K. Lewis, „Humean Supervenience Debugged,” *Mind* 103, no. 412 (1994): 473–75.

vyvrácen, objevem kvantového provázání.⁸⁴ Prostorově oddělené elementární částice jako třeba elektrony a fotony totiž mohou za určitých podmínek na kvantové úrovni vstoupit do holisticky provázaných systémů.⁸⁵ Jak uvádí Maudlin: „V kvantové teorii nemůže být fyzický stav komplexního celku vždy redukován na stavy svých částí, ani na stavy svých částí společně s jejich časoprostorovými vztahy, i když dané části obývají odlišné oblasti vesmíru.“⁸⁶

V souladu s epistemickým konzervatismem nemá podle Lewise filosof právo „zpochybňovat zavedené výsledky přírodních věd a matematiky.“⁸⁷ I když je třeba brát v potaz, že Lewis následující slova psal v 80. letech 20. století, kdy ještě kvantová fyzika nebyla tolik ukotvená, přestože již zaznamenávala nespočet empirických úspěchů, v jeho komentáři ke vztahu humovské supervenience a kvantové fyziky zazní:

Neobhajují ani tak pravdivost humovské supervenience, jako její udržitelnost. Kdyby mě fyzika poučila, že je chybná, netruchlil bych. To se stát může, možná z Bellova teorému vyplývá právě poučení, že existují nelokalizovaná fyzická jsoucná [...]. Možná ano. Jsem připraven tomu věřit. Ale nejsem připraven nechat se poučovat o ontologii kvantovou fyzikou v její současné podobě. Nejprve musím vidět, jak bude vypadat zbavena instrumentalistické lehkovážnosti a až se odváží tvrdit něco nejen o ukazatelích, ale o konstituci světa; až bude očištěna od dvojitého myšlení deviantních logik; a především až bude očištěna od nadpřirozených pohádek o schopnosti pozorující mysli přimět věci skákat. Jestli

⁸⁴ Viz Tim Maudlin, *The Metaphysics within Physics* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 50–64; Vassilios Karakostas, “Humean Supervenience in the Light of Contemporary Science,” *Metaphysica* 10, no. 1 (2009): 1–26; Matteo Morganti, *Combining Science and Metaphysics: Contemporary Physics, Conceptual Revision, and Common Sense* (New York: Palgrave Macmillan, 2013), 158–67; James Ladyman, John G. Collier, Don Ross, and David Spurrett, *Every Thing Must Go: Metaphysics Naturalized* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 19–20. Rovněž se ale objevují návrhy, jak lze humovskou supervenenci mírně modifikovat, nebo i tvrzení, že její původní formulace je s některými interpretačními proudy současné kvantové fyziky slučitelná viz Michael Esfeld, “Quantum Humeanism, or: Physicalism without Properties,” *Philosophical Quarterly* 64, no. 256 (2014): 453–70. V tomto textu se však zabývám primárně Lewisovými postoji k autoritě vědy a otázku, zda je humovská supervenience ultimátně kompatibilní s dnešní kvantovou fyzikou, ponechávám stranou.

⁸⁵ Po měření spinu jedné částice v provázaném stavu koreluje s výsledkem měření spinu druhé částice, s níž je provázána. Ibid.

⁸⁶ Tim Maudlin, “Part and Whole in Quantum Mechanics,” in *Interpreting Bodies: Classical and Quantum Objects in Modern Physics*, ed. Elena Castellani (Princeton: Princeton University Press, 1998), 55.

⁸⁷ Lewis, “Acceptance Speech for the Behrman Award,” 188.

po tom všem bude stále učit nelokálnosti, ochotně se podřídím nejlepší autoritě. Chci bojovat s filosofickými argumenty proti humovské supervenenci.⁸⁸

Nolan navrhuje vstřícné čtení této pasáže, podle něhož Lewis pouze polemizuje s různými instrumentalistickými, či tzv. kodaňskými výklady kvantové fyziky, a nikoli se samotnou vědou.⁸⁹ Formulace „kvantovou fyzikou v její současné podobě“ však konotuje spíše dominantní institucionální podobu dané disciplíny, a ne její okrajové interpretace, kam bychom mohli řadit třeba minoritnější výklady Wignera či von Neumanna (na něž může odkazovat pejorativní rétorické označení „nadpřirozené pohádky“), které navrhovaly, že ke kolapsu vlnové funkce nestačí měření výsledku nástroji, ale je nutné subjektivní vědomí lidského pozorovatele.⁹⁰

Prizmatem quinovského naturalismu jsou Lewisovy požadavky i motivace přinejmenším podezřelé. Jakou autoritu má filosof požadovat, aby vědci neužívali třeba neklasickou kvantovou logiku Birkhoffa a von Neumanna (za předpokladu, že by se ukázala jako prediktivně úspěšná), než bude brát ontologické implikace kvantové fyziky vážně? Quine k návrhům podobných neklasických logik dodává, že zásady konzervatismu a parsimonie by nás při zvažování tak radikální revize našeho pojmového schématu měly vést ke značné opatrnosti a může být vhodnější ponechat si klasickou logiku, i když půjde o idealizovanou abstrakci.⁹¹ Ultimátně je však logika stejně jako matematika ospravedlněná svou užitečností a není imunní vůči revizi.⁹²

Aby se Lewis vyhnul námitkám pramenícím z fyziky, opakovaně tvrdí, že mu nejde o pravdivost humovské supervenience jako takové, ale pouze o její obhajobu vůči filosofickým námitkám. Z perspektivy Quinova naturalismu však nemá žádnou hodnotu spekulovat o možných modelech světa izolovaně od naší současné fyziky a jakékoliv pochybnosti musí pramenit maximálně z alternativních výkladů kvantové mechaniky. Z ontologie se jinak stává v lepším případě neužitečné intelektuální cvičení, v horším nesmysl v duchu tradiční apriorní metafyziky. O pár let později Lewis píše, že: „Účelem obhajoby humovské supervenience není podpora zpátečnické fyziky [...] Když obhajují filosofickou udržitelnost humovské supervenience,

⁸⁸ Lewis, *Philosophical Papers: Volume II*, xi.

⁸⁹ Daniel Nolan, “Lewis’s Philosophical Method,” in *A Companion to David Lewis*, eds. Barry Loewer and Jonathan Schaffer (Chichester: Wiley Blackwell, 2015), 27.

⁹⁰ Bohr ani Heisenberg povahu „pozorovatele“ takto nespecifikovali. Viz Filip Grygar, “Werner Heisenberg, Niels Bohr a příběh kodaňské interpretace,” *Teorie vědy / Theory of Science* 39, no. 2 (2017): 232.

⁹¹ W. V. Quine, *Philosophy of Logic* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986), 85–86.

⁹² Quine, “Two Dogmas of Empiricism,” 40.

tuto obhajobu půjde nepochybně přizpůsobit jakékoli lepší tezi o supervenenci, která se vynoří z lepší fyziky.⁹³ Jenže teoretizuje směrem od filosofie ke vědě, zatímco ortodoxní naturalista by měl postupovat přesně opačně.

Van Inwagen zcela explicitně odmítá verzi naturalismu, kterou vykresluje jako čistě dogmatickou fyzikalistickou tezi, podle níž kromě případných abstraktních objektů existují jen fyzická jsoucna, postrádající jakékoliv mentální a teleologické kvality, která budou postulována naší nejlepší budoucí fyzikou.⁹⁴ Pokud se na tuto definici podíváme z quinovské perspektivy, je zarážející, že nehovoří o naší nynější nejlepší teorii, ale hypotetické finální. Quine jako zastávce falibilismu samozřejmě uznával, že současná fyzika se může mýlit a pokud bychom měli k dispozici závažné důkazy např. o telepatii, museli bychom empirismus opustit.⁹⁵ Rozhodně by tedy netvrdil, že pozity naší budoucí nejlepší teorie budou definitivně nementální povahy, i když se asi domníval, že nejspíš ano.

Ve van Inwagenově myšlení ale nalezneme i porušení dalších standardů quinovské metaontologie. Proslavil se mimo jiné teorií mereologického organicismu, kterou předložil v knize *Material Beings*,⁹⁶ kde také poprvé položil tzv. speciální otázku kompozice, tedy za jakých podmínek tvoří objekty další složený objekt.⁹⁷ Přichází s kontroverzním závěrem, že ke konstituci dochází pouze v případech, kdy činnosti jednotlivých částí utvářejí život.⁹⁸ Existují tedy jen živé organismy a zcela jednoduché nesložené částice.⁹⁹ V páté kapitole sice uvádí, že „nebudeme předpokládat, že materiální objekty mají nesložené části [...], ani popření této teze,¹⁰⁰ ale jeho následující argumenty už jejich existenci automaticky předpokládají. Premisa, že hmota

⁹³ Lewis, "Humean Supervenience Debugged," 474.

⁹⁴ Mimo ně pak ještě jejich vztahy a složené objekty, které mají tato fyzická jsoucna jako části a jsou předmětem jiných věd. Peter van Inwagen, "What Is Naturalism? What Is Analytic Philosophy?," in *Analytic Philosophy Without Naturalism*, eds. Antonella Corradini, Sergio Galvan, and E. J. Lowe (New York: Routledge, 2006), 81.

⁹⁵ Quine, *Pursuit of Truth*, 21.

⁹⁶ Peter van Inwagen, *Material Beings* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1990).

⁹⁷ Van Inwagen (Ibid., 30) formálně pokládá tuto otázku skrze využití plurální kvantifikace: Kdy je pravdivé, že $\exists y$ a x s konstituují y ?

⁹⁸ Van Inwagenův argument je založen mimo jiné na premisách, že musí existovat nearbitrární univerzální podmínky kompozice a mereologický univerzalismus je chybný. K odmítnutí univerzalizmu využívá verzi argumentu z koincidence. K jeho možným řešením viz Daniel Korman, *Objects: Nothing Out of the Ordinary* (New York: Oxford University Press, 2015), 184–85.

⁹⁹ Ty jsou standardně nazývány mereologické atomy nebo v angličtině také *simples*. Jako nedělitelné nemají žádné části mimo sebe sama.

¹⁰⁰ Van Inwagen, *Material Beings*, 53.

je fundamentálně složena z nedělitelných diskrétních částic (např. leptonů a kvarků ve standardním modelu),¹⁰¹ je však podle některých filosofů vědy problematická. Ladyman, Ross a Spurrett upřesňují, že hmota jako taková je emergentní fenomén, ať už lze částice chápat jako struny, či excitace kvantového pole.¹⁰² Van Inwagen sice připouští, že mereologické atomy nemusí být materiální,¹⁰³ ale stále pro něj může představovat problém fenomén kvantového provázání.¹⁰⁴

I pokud přijmeme, že některé interpretace teorií fyziky existenci mereologických atomů podporují, je na pováženou, že van Inwagen jimi nahrazuje celou řadu více respektovaných vědeckých pozitiv včetně molekul, DNA, planet či nerostů, na nichž jsou založeny celé vědní obory, zatímco o výskytu mereologických atomů prozatím nepanuje žádný konsensus.¹⁰⁵ Vědci a vědkyně navíc rutinně zkoumají různé typy kompozic včetně řady typů chemických vazeb, jejichž postulace oplývají důležitými explanačními funkcemi. Healey v této souvislosti poznamenává, že filosofové by se měli nechat poučit fyzikou, která nepracuje s žádným univerzálním vztahem kompozice, ale jen škálou mnoha druhů.¹⁰⁶

Van Inwagen tvrdí, že konflikt mezi jeho mereologickým organicismem a našimi prokazatelnějšími vědeckými teoriemi i každodenními výroky je jen zdánlivý, jelikož věty vyslovené mimo kontext odborné diskuse o ontologii nejsou zatíženy ontologickými závazky k existenci běžných předmětů.¹⁰⁷ Jako analogii udává třeba situaci, kdy řekneme, že „slunce vychází“ (i když víme, že se pohybuje Země).¹⁰⁸ Jenže pokud upozorníme vzdělaného člověka na chybu v jeho tvrzení, nepochybně uzná, že jej nemínil doslovně, ale pouze metaforicky. Naopak z mé zkušenosti mnohdy i studující filosofie považují propozici, že molekuly či stoly neexistují, za absurdní.

¹⁰¹ Ibid., 5.

¹⁰² Viz James Ladyman, John G. Collier, Don Ross, and David Spurrett, *Every Thing Must Go: Metaphysics Naturalized* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 19–21.

¹⁰³ Van Inwagen, *Material Beings*, 19.

¹⁰⁴ I kvantový systém lze totiž v určitých interpretacích fyziky chápat jako příklad složeného celku neredukovatelný na intrinsické stavy svých částí viz Morganti, *Combining Science and Metaphysics*, 170.

¹⁰⁵ A při současném stavu empirických věd lze tuto premisu zpochybnit také poukázáním na možnost nekonečně dělitelné hmoty. Viz Theodore Sider, “Van Inwagen and the Possibility of Gunk,” *Analysis* 53, no. 4 (1993): 285–89.

¹⁰⁶ Richard Healey, “Physical Composition,” *Studies in History and Philosophy of Science Part B: Studies in History and Philosophy of Modern Physics* 44, no. 1 (2013): 56.

¹⁰⁷ Van Inwagen, *Material Beings*, 98–107.

¹⁰⁸ Ibid., 95.

Samozřejmě lze tento konflikt částečně odstranit skrze strategii parafráze, ale čelíme problému jejich adekvátní formulace.¹⁰⁹ I ty nejjednodušší typu „částice uspořádané molekulovitě“ vyžadují aparát plurální kvantifikace. Boolos však ve své obhajobě nevinnosti plurální kvantifikace vykresluje Quina jako svého oponenta, který trvá na jejím ontologickém zatížení závazkem ke třídám.¹¹⁰ Navíc, jak upozorňuje Bennett, abychom zachovali explanační sílu, musí parafráze zachovávat původní kompoziční strukturu vědeckých vysvětlení. Jako příklad uvádí: „((((((existují částice uspořádané atomovitě) uspořádané molekulovitě) uspořádané organelovitě) uspořádané buněčně) uspořádané orgánovitě) uspořádané...).“ K tomuto cíli lze využít perplurální kvantifikaci, nebo plurální kvantifikace přes třídy,¹¹¹ přičemž obě řešení jsou vzdálena klasické predikátové logice prvního řádu, pomocí které bychom podle Quina měli reglementovat ontologické závazky našich teorií.¹¹² Její návrh se sice týká živých mnohobuněčných organismů a vztahuje se tak pouze na mereologické nihilisty, mezi něž se van Inwagen neřadí, ale analogické problémy mohou nastat v případě nahrazení objektů tvořenými komplikovanějšími anorganickými chemickými či fyzikálními vazbami.

Z pozice quinovské metaontologie se nabízí námitka, že Quinův pozdní návrh redukce fyzických objektů na oblasti časoprostoru a následně na třídy uspořádaných čtveřic čísel (tzv. hyper-pythagoreismus, kterým Quine reagoval na výsledky fyziky),¹¹³ nabízí v podstatě radikálnější verzi mereologického nihilismu, který nejenže popírá existenci běžných fyzických objektů,

¹⁰⁹ Objevují se i zastánci mereologického nihilismu, kteří implicitně pracují v rámci širší dominantní neo-quinovské metodologie a odmítají quinovský realismus, k němuž viz následující část. Za zmínku v tomto ohledu stojí úvahy Brennera, který připouští, že kompozice je v rámci vědeckých teorií všudypřítomná. Jako řešení pak navrhuje, že dokud nebudou k dispozici alternativní teorie a parafráze slučitelné s nihilismem, můžeme ke kompozici zaujmout instrumentalistickou antirealistickou pozici. Viz Andrew Brenner, “Science and the Special Composition Question,” *Synthese* 195, no. 2 (2016): 657–78. Podobná východiska jsou samozřejmě v přímém rozporu s pozicí Quina (*Word and Object*, 20), který akceptuje veškeré nepostradatelné komponenty vědeckých teorií jako zcela reálné. Pokud chceme eliminovat např. čísla, nejprve potřebujeme nominalistické parafráze a ne naopak. Viz W. V. Quine, “Designation and Existence,” *Journal of Philosophy* 36, no. 26 (1939): 708.

¹¹⁰ George Boolos, “Nominalist Platonism,” *Philosophical Review* 94, no. 3 (1985): 327–44.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Quine, *From Stimulus to Science*, 50–51. K dalším důvodům, proč by quinovci neměli užívat plurální kvantifikaci, viz Jeroen Smid, “The Logic behind Quine’s Criterion of Ontological Commitment,” *European Journal of Philosophy* 28, no. 3 (2020): 789–804.

¹¹³ W. V. Quine, “Whither Physical Objects?,” in *Essays in Memory of Imre Lakatos*, eds. R. S. Cohen, P. K. Feyerabend, and M. W. Wartofsky (Dordrecht: D. Reidel, 1976), 497–504.

ale eliminuje fyzické objekty jako takové. Jenže Quine nespatořoval žádný významný rozdíl mezi eliminativním (stoly neexistují) a explikativním (stoly existují, ale mají jinou povahu, než je běžně předpokládáno, protože mohou být vysvětleny jako určité třídy čísel) redukcionismem, což jeho pozici značně zmírňuje. Volba mezi oběma možnostmi pro něj představuje nefaktický čistě verbální spor:

Jako další paralelu zvažme molekulární teorii. Zavrhuje nám známá tělesa z pevných látek a prohlašuje, že jde jen o hejna molekul, nebo pevná tělesa zachovává a vysvětluje je jako neviditelné hemžení molekul? Eddington se ve svých úvodních odstavcích přiklonil k prvnímu stanovisku; zdravý rozum, zastoupen slečnou Stebbing, zase k druhému. Volba je opět nereálná [pozn. autora: stejně jako rozhodnutí, zda fyzikalismus představuje teorii mentálních objektů, nebo jejich odmítnutí].¹¹⁴

Mereologičtí organicisté tuto strategii využít nemohou, jelikož hejno mereologických atomů nemůže být identifikováno se stolem. Stoly (a vlastně ani hejna) totiž *de facto* neexistují. A abychom na něco mohli pravdivě aplikovat např. predikát „je stůl“, musí se podle nich jednat o unifikovaný objekt. Van Inwagen představuje zjevného zastávce eliminativního redukcionismu: „Existují určité kvality, které by věc musela mít, aby jí bylo možné správně označovat jako ‚stůl‘ ve smyslu, jakým tomuto slovu běžně rozumíme, a nic tyto vlastnosti nemá. Jestliže by je něco mělo, byl by to opravdový, pravý objekt, skutečná věc, substance, unifikovaný celek, a něco více než jen soubor částic.“¹¹⁵

Přestože Quine ve své fyzikalistické ontologii nepracuje s konceptem objektu přirozeného jazyka, tedy s tzv. tělesy (prostorově omezenými souvislými předměty kontrastujícími se svým okolím, jež individujeme na základě kontinuity v jejich pohybech),¹¹⁶ tento krok jejich existenci nepopírá. Činí tak totiž proto, že na úrovni těles, otázka, kdy více věcí považovat za nový soudržný objekt, postrádá smysl, protože přirozený jazyk neobsahuje jasné konvence,¹¹⁷ a stejně tak představuje problém vágnost predikátů, kterými je označujeme. Pojem tělesa proto nahrazuje konceptem tzv. fyzických ob-

¹¹⁴ Quine, *Word and Object*, 244.

¹¹⁵ Van Inwagen, *Material Beings*, 100.

¹¹⁶ Quine, *Theories and Things*, 9–10.

¹¹⁷ Tomu mimochodem dávají za pravdu i výsledky empirické studie z oblasti experimentální filosofie Schaffera a Rose, která demonstruje, že intuice o kompozici lze snadno manipulovat. Při formování laických soudů o existenci či neexistenci nového objektu hraje největší roli to, zda se pluralita vyznačuje nějakým účelem (např. pokud si lidé potřesou rukou, aby vytvořili

jektů, čtyřdimenzionálními materiálními objekty, jejichž identita je určena extenzionálně, přičemž přijímá mereologický univerzalizmus. Část existujících fyzických objektů však stále představuje ekvivalenty našich běžných objektů, organismů a látek (pojem voda označuje všechny části časoprostoru obsahující molekuly H_2O).

„Specifické individuální termíny jako ‚peš‘ nebo ‚stůl‘ [...] zůstávají, co se týče mikrofyzických hranic svých denotátů, vágní. Ale jedná se jen o vágnost klasifikace, nikoliv existence. Všechny jejich varianty představují fyzické objekty.“¹¹⁸

Tímto krokem je v souladu s konzervatismem zachován soulad se „zdravým rozumem“ i klasickou logikou. Naopak van Inwagen je nucen klasickou logiku modifikovat, poněvadž odmítnutí mereologického univerzalizmu a akceptace existence dynamicky se proměňujících živých organismů jej nutí k přijetí teze, že identita i existence jsou vágní.¹¹⁹

Navíc vezmeme-li v úvahu širší rámec Quinova genetického projektu, běžné objekty jsou užitečným pozitem nejen pro každodenní orientaci ve světě a vědu, ale teprve skrze jejich reifikaci vstupujeme do sdíleného pojmového schématu našeho jazyka, jež umožňuje intersubjektivní komunikaci.¹²⁰ Makroskopické objekty zdravého rozumu jsou z tohoto hlediska natolik zásadní, že „si můžeme zůstat docela jistí, že si je ponecháme, ačkoliv elektrony a další hypotetičtější jsoucna mohou s dalšími úpravami vědy přicházet a odcházet.“¹²¹

6. Naturalismus a realismus

Na tomto místě ponechám stranou polemiky,¹²² zda lze Quina oprávněně řadit do řad „pravých“ realistů,¹²³ které jsou dle mého názoru podněcovány

model sochy, mají lidé tendenci souhlasit, že vznikla nová věc). Viz David Rose and Jonathan Schaffer, „Folk Mereology Is Teleological,” *Noûs* 51, no. 2 (2015): 238–70.

¹¹⁸ Quine, *Theories and Things*, 13.

¹¹⁹ Van Inwagen, *Material Beings*, 244.

¹²⁰ W. V. Quine, *The Roots of Reference* (LaSalle, IL: Open Court, 1973).

¹²¹ W. V. Quine, „On Mental Entities,” *Proceedings of the American Academy of Arts and Sciences* 80, no. 3 (1953): 200.

¹²² Např. Tomáš Marvan, „Quine a realismus,” *Reflexe* 31 (2006): 61–76; Antti Keskinen, „Quine on Objects: Realism or Anti-Realism?,” *Theoria* 78, no. 2 (2012): 128–45; Gregg Caruso, „Realism, Naturalism, and Pragmatism: A Closer Look at the Views of Quine and Devitt,” *Kriterion – Journal of Philosophy* 21, no. 1 (2007): 64–83; Robert Pils, „Quine’s Scientific Realism Revisited,” *Theoria* 86 (2020): 612–42.

¹²³ Za něhož se sám považoval. Viz Quine, *Theories and Things*, 22.

zvláště odlišnými výchozími vymezeními pojmu „realismus“ a jeho ontologickými, epistemickými a sémantickými dimenzemi.¹²⁴ Budu tedy hovořit pouze o specifické formě „quinovského realismu“, kterou si čtenář může dle vlastního uvážení nazvat jinak. Ta na základě naturalistického východiska jednoznačně tvrdí, že

nemůžeme významně zpochybnit realitu vnějšího světa, nebo popřít, že svědectví našich smyslů nedokazují existenci vnějších objektů: kdybychom to totiž provedli, odloučili bychom tím pojmy „realita“ a „důkaz“ od těch způsobů jejich užití, které jim původně propůjčily jakoukoli smysluplnost, jež z našeho hlediska mají.¹²⁵

Predikát „je pravdivý“ musí být vždy užíván imanentně vůči globální teorii světa, v níž jsme vždy ukotveni, jinak ztrácí veškerý význam.¹²⁶

Z hlediska odklonu od quinovské metantologie je tedy značně vypo-
vídající van Inwagenovo odmítnutí vymezení naturalismu jako pozice, že současná fyzika nabízí pravdivý popis světa. Automaticky předpokládá, že naturalisté by nic takového zastávat nechtěli kvůli vlastnímu příklonu k instrumentalismu, jenž zdůvodňuje tím, že současné teorie fundamentální fyziky jsou nekonzistentní a vědci očekávají, že finální teorie bude vypadat zcela rozdílně.¹²⁷ Zde zcela zřetelně dochází k zavržení Quinova realismu, podle něhož jsou všechny pozity vědy stejně reálné (alespoň dokud nemáme k dispozici lepší alternativní teorii), poněvadž pravda je imanentní vůči teo-

¹²⁴ Prizmatem klasické debaty mezi vědeckým realismem (podle něhož vědou postulované nepozorovatelné entity objektivně reálně existují) a instrumentalismem (nepozorovatelné entity představují jen teoretické konstrukty a heuristické nástroje) je tak Quinova pozice natolik osobitá, že snadno nezapadá ani do jednoho z těchto dvou soupeřících táborů. Nepozorovatelná jsoucna jsou pokládána za stejně reálné pozity jako makroskopické běžné objekty (Quine, *Theories and Things*, 1–23; *Word and Object*, 19–22), jejichž existenci instrumentalista nepochybňuje. V kontrastu s typickými vědeckými realisty se však Quine vůbec nemusí pokoušet řešit protiargumenty instrumentalistů založené na pesimistické metaindukci, poněvadž základní otázka, na níž je celý spor mezi realisty a instrumentalisty vystavěn, tedy zda naše nejlepší vědecké teorie korespondují s realitou, pro něj představuje pouhý pseudoproblém (Quine, “Identity, Ostension, and Hypostasis,” 632; *Theories and Things*, 22; “Structure and Nature,” 9).

¹²⁵ Quine, “The Scope and Language of Science,” 2.

¹²⁶ Nedílnou součástí významu výrazu „být pravdivý“ a realistické pozice je i zvyk, že v případě odmítnutí nefungující teorie a jejím nahrazením lepší teorií říkáme, že předchozí teorie byla nepravdivá vždy, a nikoli, že ji nepravdivým učinilo až naše rozhodnutí oprostít se od ní. Viz Quine, *Theories and Things*, 21–22; *Word and Object*, 20.

¹²⁷ Van Inwagen, “What Is Naturalism? What Is Analytic Philosophy?,” 79.

rii.¹²⁸ Zároveň je tímto krokem odmítnut i quinovský naturalismus, pro který je podstatné, že se věda „nemusí ospravedlňovat žádnému nadvědeckému tribunálu,¹²⁹ a že nemůžeme zaujmout pohled odnikud, z něhož bychom mohli legitimně popřít závěry vědy na základě toho, že se pravděpodobně neshodují s realitou o sobě.

Podobně jako pro Carnapa neznamená „být reálným“ nic jiného než být prvkem v našem vědeckém systému,¹³⁰ není ani dle Quina možné zpochybňovat adekvátnost naší teorie jako celku na základě filosofických spekulací o tom, zda se její pozity shodují se strukturou externí reality: „dotazovat se, jaká je realita *doopravdy*, bez ohledu na lidské kategorie, je sebevyvracející. Je to jako ptát se, jak je *doopravdy* dlouhý Nil, nezávisle na lidských kategoriích mílí a metrů.“¹³¹ Všechny skeptické námitky vůči naší teorii musí pocházet maximálně z pozice alternativní teorie, k níž jsme přešli, protože nemůžeme vystoupit mimo naši síť přesvědčení a zaujmout předteoretickou transcendentální pozici božího oka. Otázka, „zda nebo do jaké míry naše věda reprezentuje *Ding an sich*“,¹³² je Quinem deflačně zamítnuta jako nekoherentní přezítek první filosofie v pejorativním smyslu.

Jak ale konstatuje Marvan,¹³³ pro silnější verze realismu je zásadní myšlenka o inherentní struktuře světa, jež by měla být reflektována objekty našich teorií. Přitom dle Quina je z pohledu epistemologie a filosofie jazyka reifikace a individuace předmětů lidskou záležitostí, přičemž na obsahu naší ontologie vlastně v důsledku ontologické relativity, nevymezenosti reference a možnosti aplikace zástupných funkcí nezáleží, důležité je pouze zachování struktury teorie umožňující efektivní predikci stimulů.¹³⁴ Výše uvedené robustnější a epistemicky ambicióznější pojetí realismu však nalezneme u mnoha, ne-li naprosté majority, neo-quinovců. Například podle Lewise potřebujeme netriviální „tradiční realismus, který uznává objektivní podobnost nebo rozdílnost, klouby světa a rozlišovací klasifikace, které nejsou našim vlastním výtvozem.“¹³⁵

¹²⁸ Quine, *Theories and Things*, 21–22.

¹²⁹ Ibid., 72.

¹³⁰ Carnap, „Empiricism, Semantics and Ontology.“

¹³¹ Quine, „Structure and Nature,” 9.

¹³² Quine, *Theories and Things*, 22.

¹³³ Marvan, „Quine a realismus.“

¹³⁴ Viz Quine, *Ontological Relativity, and Other Essays*, 26–68.

¹³⁵ David K. Lewis, „Putnam's Paradox,” *Australasian Journal of Philosophy* 62, no. 3 (1984): 221–36.

Ještě výrazněji je tato silná forma realismu přítomna u Theodora Sidera,¹³⁶ podle něhož bychom měli zformulovat metafyzicky privilegovaný jazyk, jehož ontologie i ideologie budou kopírovat „klouby světa“. V případě, že by se některé ontologické debaty ukázaly na základě polysémantičnosti kvantifikátoru být nefaktické, můžeme se uchýlit k jejich pokračování v rámci ontologinštiny (tzv. *ontologese*), umělého jazyka užívajícího metafyzicky privilegovaný fundamentální kvantifikátor, který bude obsahovat jen koncepty odpovídající reálným objektivním kategoriím, skrze něž je strukturována realita.¹³⁷ Jeho projekt je založen na Lewisově ideji přirozených kvalit, jejichž postulování má za účel vysvětlit objektivní podobnost jednotlivin,¹³⁸ které tyto vlastnosti společně sdílejí. Sider tento koncept přirozenosti (v jeho terminologii fundamentality) rozšiřuje i na ideologii našich teorií, tedy na logický a matematický aparát.¹³⁹ V důsledku tohoto kroku si podle něj můžeme zcela smysluplně položit otázku, jestli skrytou strukturu reality reflektuje lépe existenční, nebo univerzální kvantifikátor (přestože jsou v logice vzájemně definovatelné prostřednictvím negace),¹⁴⁰ nebo zda je objektivně pravdivější Zermelova, Von Neumannova nebo jiná redukce přirozených čísel na množiny.

Máme-li k dispozici dva popisy světa skrze rozdílná pojmová schémata se stejnou expresivní silou, které ústí ve stejnou úspěšnost souladu našich smyslových stimulací s predikcí, podle Sidera nebudou tyto teorie stejně hodnotné a rovnocenné, jelikož budou více či lépe korespondovat s fundamentálním členěním světa. Quinova skromnější forma realismu sice tvrdí, že naše ontologické teorie jsou objektivně pravdivé nebo chybné, avšak myšlenku, že jejich pravdivost musí implikovat korespondenci s „klouby reality“,

¹³⁶ Sider, *Writing the Book of the World*.

¹³⁷ Ibid., 171–73.

¹³⁸ Viz David K. Lewis, “New Work for a Theory of Universals,” *Australasian Journal of Philosophy* 61, no. 4 (1983): 343–77. Prostřednictvím pouhého sdílení kvalit naše vnímání podobnosti vysvětlit nelze, poněvadž všichni se odlišujeme od všeho a podobáme všemu nekonečným množstvím disjunktivních, negativních a dalších nepřirozených kvalit (např. můj notebook se podobá kočce, protože oba nejsou Platónem, nemají zebří pruhy a před rokem 2026 nebyli zelení). Quine (*Ontological Relativity, and Other Essays*, 114–38) v této souvislosti uvažoval, že náš subjektivní intuitivní koncept podobnosti se mohl vyvinout skrze evoluční přirozený výběr, tudíž reflektuje určité přirozené podobnosti, ale pojem přirozeného druhu chápe jako přísně vědeckou kategorii. Jako ontologický koncept má být pouze provizorní. Teprve věda odhaluje hlubší podobnosti a ultimátně by každý přirozený druh měl být analyzován v kontextu konkrétní vědní disciplíny (biologické druhy, chemické složení prvků apod.).

¹³⁹ Sider, *Writing the Book of the World*, 85–87.

¹⁴⁰ Ibid., 217–20.

na základě naturalismu odmítá: „Je nesmyslné zkoumat absolutní správnost pojmového schématu jako zrcadla reality. Náš standard pro hodnocení základních změn v pojmovém schématu musí být, ne realistický standard korespondence s realitou, ale pragmatický standard.“¹⁴¹

Klidně si můžeme představit, že budeme mít k dispozici dvě empiricky zcela ekvivalentní a logicky neslučitelné globální teorie obsahující jiné pozity,¹⁴² ale námi zvolená teorie bude stále pravdivá, jelikož smyslová evidence se opírá o kauzální vztah mezi holofrastickými pozorovacími větami, souhlasnými stimulacemi a z nich vycházejících pozorovacích kategorikálů, které nevyžadují referenci k individuovaným objektům.¹⁴³ Pokud by tedy byla nějaká teorie úspěšná ve všech svých možných predikcích (minulých i budoucích), nemůže být v principu nepravdivá,¹⁴⁴ i když je naše ontologie ovlivněná zájmy a biologickou konstitucí a reinterpretovatelná do jiných skrze zástupné funkce.¹⁴⁵ Stejně správné jsou i všechny vzájemně neslučitelné explikace přirozených čísel.¹⁴⁶ Z epistemického hlediska nemůžeme určit jedinou správnou ontologii, která by absolutně reflektovala vnější svět, natož pak ideologii.

Quinovský realismus na rozdíl od neo-quinovského vyžaduje pouze to, aby struktura naší teorie adekvátně předvíдалa očekávané sekvence stimulací a jakékoliv „konkrétnější požadavky jsou prázdné“,¹⁴⁷ což představuje přímý důsledek Quinovy naturalizace metafyziky.

7. Závěr

Tento text si kladl za cíl podnítit zájem o opětovné a hlubší promýšlení toho, jakým způsobem bývají Quinovy myšlenky „instrumentálně“ využívány k podpoře ambiciózního neo-quinovského metaontologického projektu, aniž by byly brány v potaz naturalistické epistemické limity, v jejichž kontextu Quinova obhajoba analytické metafyziky původně vznikala. Eklund sice poznamenává, že „sám Quine je mírně problematickým přívržencem

¹⁴¹ Quine, „Identity, Ostension, and Hypostasis,” 632.

¹⁴² Quine, *Theories and Things*, 19–30; Quine, „Structure and Nature,” 95–101.

¹⁴³ W. V. Quine, „Three Indeterminacies,” in *Perspectives on Quine*, eds. R. B. Barret and R. F. Gibson (Cambridge: Basil Blackwell, 1990), 2.

¹⁴⁴ Quine, *Theories and Things*, 22. Jediným dilematem zůstává, zda bychom měli za pravdivou uznat i alternativní empiricky ekvivalentní teorii, kterou sami nezastáváme.

¹⁴⁵ Ibid., 19.

¹⁴⁶ Quine, *Ontological Relativity, and Other Essays*, 43.

¹⁴⁷ Ibid., 22.

této (pozn. autora: neo-quinovské) školy,¹⁴⁸ ale troufám si tvrdit, že tato diagnóza je příliš mírná. Mnohé neo-quinovské teorie (včetně těch které dnes do značné míry formují současný diskurs a oblasti výzkumu v rámci analytické metafyziky, jako představa o privilegovaném kvantifikátoru kopírujícím inherentní strukturu na nás nezávislé reality), by byly v důsledku jeho naturalismu Quinem přímo zamítnuty jako nesmyslné.

Pokud nahlížíme na vývoj od quinovské metaontologie k neo-quinovské historicky, apely na snahy o zachování soudů „zdravého rozumu“ navazují nejen na Lewise, ale i na Quina. Ale právě u Lewise nalezneme rozchod s naturalismem, který stojí v samotném základu Quinovy filosofie, a jenž je explicitně či implicitně zavrhován i dvěma dnešními nejvlivnějšími neo-quinovci, van Inwagenem a Siderem.

Quinovský naturalismus vylučuje kladení některých tradičních metafyzických otázek a sice rozostřuje ostrou hranici mezi vědou a filosofií, ale legitimitu ontologie odvozuje prostřednictvím metodologické analogie od úspěchů vědy, nikoli obráceně. Filosofie může tvrzení empirických věd explikovat, případně rozšiřovat, ale nemá právo jejich závěry zpochybnit. Jak shrnuje Quine: „my naturalisté tvrdíme, že věda je nejvyšší cestou k pravdě,¹⁴⁹ jejímž „posledním arbitrem je takzvaná vědecká metoda, jakkoli amorfní.“¹⁵⁰

Bibliografie:

Alspector-Kelly, Marc. "On Quine on Carnap on Ontology." *Philosophical Studies* 102, no. 1 (2001): 93–122. <https://doi.org/10.1023/a:1010353825006>

Armstrong, David M. *A Theory of Universals: Volume 2: Universals and Scientific Realism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1978.

Bennett, Karen. "Composition, Colocation, and Metaontology." In *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman, 38–76. Oxford: Clarendon Press, 2009. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199546046.003.0002>

Berto, Francesco, and Matteo Plebani. *Ontology and Metaontology: A Contemporary Guide*. London: Bloomsbury Academic, 2015.

¹⁴⁸ Eklund, "Neo-Fregean Ontology," 96.

¹⁴⁹ W. V. Quine, "Naturalism; or, Living within One's Means," *Dialectica* 49, no. 2–4 (1995): 261.

¹⁵⁰ Quine, *Word and Object*, 21.

- Bird, Graham H. "Carnap and Quine: Internal and External Questions." *Erkenntnis* 42, no. 1 (1995): 41–64. <https://doi.org/10.1007/bf01666811>
- Bliss, Ricki, and J. T. M. Miller, eds. *The Routledge Handbook of Metametaphysics*. New York: Routledge, 2021. <https://doi.org/10.4324/9781315112596>
- Boolos, George. "Nominalist Platonism." *Philosophical Review* 94, no. 3 (1985): 327–44. <https://doi.org/10.2307/2185003>
- Brenner, Andrew. "Science and the Special Composition Question." *Synthese* 195, no. 2 (2016): 657–78. <https://doi.org/10.1007/s11229-016-1234-6>
- Carnap, Rudolf. "Empiricism, Semantics and Ontology." *Revue Internationale de Philosophie* 4, no. 11 (1950): 20–40.
- Carnap, Rudolf. "Překonání metafyziky logickou analýzou jazyka." Translated by Karel Berka. *Filosofický časopis* 39, no. 4 (1991): 623–43.
- Caruso, Gregg. "Realism, Naturalism, and Pragmatism: A Closer Look at the Views of Quine and Devitt." *Kriterion – Journal of Philosophy* 21, no. 1 (2007): 64–83. <https://doi.org/10.1515/krt-2007-012105>
- Deng, Natalja. "What Quine (and Carnap) Might Say about Contemporary Metaphysics of Time." In *Quine, Structure, and Ontology*, edited by Frederique Janssen-Lauret, 280–96. Oxford: Oxford University Press, 2020. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198864288.003.0013>
- Egerton, Karl. "Getting off the Inwagen: A Critique of Quinean Metaontology." *Journal for the History of Analytical Philosophy* 4, no. 6 (2016): 1–22. <https://doi.org/10.15173/jhap.v4i6.2962>
- Egerton, Karl. "Quine's Metametaphysics." In *The Routledge Handbook of Metametaphysics*, edited by Ricki Bliss, and J. T. M. Miller, 49–60. New York: Routledge, 2021. <https://doi.org/10.4324/9781315112596-4>
- Eklund, Matti. "Carnap's Metaontology." *Noûs* 47, no. 2 (2013): 229–49. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0068.2011.00830.x>
- Eklund, Matti. "Neo-Fregean Ontology." *Philosophical Perspectives* 20, no. 1 (2006): 95–121. <https://doi.org/10.1111/j.1520-8583.2006.00104.x>
- Esfeld, Michael. "Quantum Humeanism, or: Physicalism without Properties." *Philosophical Quarterly* 64, no. 256 (2014): 453–70. <https://doi.org/10.1093/pq/pqu030>

Filip Grygar. "Werner Heisenberg, Niels Bohr a příběh kodaňské interpretace." *Teorie vědy / Theory of Science* 39, no. 2 (2017): 207–38.
<https://doi.org/10.46938/tv.2017.376>

Healey, Richard. "Physical Composition." *Studies in History and Philosophy of Science Part B: Studies in History and Philosophy of Modern Physics* 44, no. 1 (2013): 48–62. <https://doi.org/10.1016/j.shpsb.2011.05.001>

Hirsch, Eli. *Quantifier Variance and Realism: Essays in Metaontology*. New York: Oxford University Press, 2011.
<https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199732111.001.0001>

Hylton, Peter, and Gary Kemp. "Willard Van Orman Quine." In *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Stanford University, 1997–. Article published April 9, 2009. <https://plato.stanford.edu/entries/quine/>.

Hylton, Peter. "Carnap and Quine on the Status of Ontology: The Role of the Principle of Tolerance." In *The Philosophical Project of Carnap and Quine*, edited by Sean Morris, 235–52. Cambridge: Cambridge University Press, 2023.
<https://doi.org/10.1017/9781108664202.017>

Hylton, Peter. *Quine*. London: Routledge, 2007.
<https://doi.org/10.4324/9780203962435>

Chalmers, David J. "Ontological Anti-Realism." In *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman, 77–130. Oxford: Clarendon Press, 2009.
<https://doi.org/10.1093/oso/9780199546046.003.0003>

Janssen-Lauret, Frederique, and Fraser MacBride. "David Lewis's Place in the History of Late Analytic Philosophy: His Conservative and Liberal Methodology." *Philosophical Inquiries* 6, no. 1 (2018): 51–72.
<https://doi.org/10.4454/philing.v6i1.208>

Janssen-Lauret, Frederique. "The Quinean Roots of Lewis's Humeanism." *Monist* 100, no. 2 (2017): 249–65. <https://doi.org/10.1093/monist/onx007>

Jenkins, C.S. "What Is Ontological Realism?" *Philosophy Compass* 5, no. 10 (2010): 880–90. <https://doi.org/10.1111/j.1747-9991.2010.00332.x>

Kant, Immanuel. *Prolegomena ke každé příští metafyzice, jež se bude moci stát vědou*. Translated by Jaroslav Kohout and Jiří Navrátil. Praha: Svoboda, 1992.

Karakostas, Vassilios. "Humean Supervenience in the Light of Contemporary Science." *Metaphysica* 10, no. 1 (2009): 1–26.
<https://doi.org/10.1007/s12133-008-0037-8>

- Keskinen, Antti. "Quine on Objects: Realism or Anti-Realism?" *Theoria* 78, no. 2 (2012): 128–45. <https://doi.org/10.1111/j.1755-2567.2012.01128.x>
- Korman, Daniel. *Objects: Nothing Out of the Ordinary*. New York: Oxford University Press, 2015. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198732532.001.0001>
- Ladyman, James, John G. Collier, Don Ross, and David Spurrett. *Every Thing Must Go: Metaphysics Naturalized*. Oxford: Oxford University Press, 2007. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199276196.001.0001>
- Lewis, David K. "Acceptance Speech for the Behrman Award" (1991). In *Philosophical Manuscripts*, edited by Frederique Janssen-Lauret and Fraser MacBride, 187–90. New York: Oxford University Press, 2023. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192847393.003.0037>
- Lewis, David K. "Humean Supervenience Debugged." *Mind* 103, no. 412 (1994): 473–90. <https://doi.org/10.1093/mind/103.412.473>
- Lewis, David K. "New Work for a Theory of Universals." *Australasian Journal of Philosophy* 61, no. 4 (1983): 343–77. <https://doi.org/10.1080/00048408312341131>
- Lewis, David K. "Putnam's Paradox." *Australasian Journal of Philosophy* 62, no. 3 (1984): 221–36.
- Lewis, David K. *On the Plurality of Worlds*. Oxford: Blackwell Publishers, 1986.
- Lewis, David K. *Philosophical Papers: Volume II*. New York: Oxford University Press, 1986. <https://doi.org/10.1093/0195036468.001.0001>
- Lowe, E. J. *More Kinds of Being: A Further Study of Individuation, Identity, and the Logic of Sortal Terms*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009.
- Manley, David. "Introduction: A Guided Tour of Metametaphysics." In *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman, 1–37. Oxford: Clarendon Press, 2009. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199546046.003.0001>
- Marschall, Benjamin, and Thomas Schindler. "Semantic Deflationism and Meta-Ontological Deflationism." *Philosophical Quarterly* 71, no. 1 (2020): 99–119. <https://doi.org/10.1093/pq/pqaa019>
- Marvan, Tomáš. "Quine a realismus." *Reflexe* 31 (2006): 61–76.
- Maudlin, Tim. "Part and Whole in Quantum Mechanics." In *Interpreting Bodies: Classical and Quantum Objects in Modern Physics*, edited by Elena Castellani, 46–60. Princeton: Princeton University Press, 1998. <https://doi.org/10.1515/9780691222042-006>

- Maudlin, Tim. *The Metaphysics within Physics*. Oxford: Oxford University Press, 2007. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199218219.001.0001>
- McDaniel, Kris. "Ways of Being." In *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by Ryan Wasserman, David Manley, and David Chalmers, 290–319. Oxford: Clarendon Press, 2009. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199546046.003.00010>
- McGrath, Sam Whitman. "On 'Ontology.'" *Journal for the History of Analytical Philosophy* 12, no. 1 (2024): 1–32. <https://doi.org/10.15173/jhap.v12i1.5452>
- Morganti, Matteo. *Combining Science and Metaphysics: Contemporary Physics, Conceptual Revision, and Common Sense*. New York: Palgrave Macmillan, 2013. <https://doi.org/10.1057/9781137002693>
- Morris, Sean, ed. *The Philosophical Project of Carnap and Quine*. Cambridge: Cambridge University Press, 2023. <https://doi.org/10.1017/9781108664202>
- Morris, Sean. "Carnap and Quine: Analyticity, Naturalism, and the Elimination of Metaphysics." *Monist* 101, no. 4 (2018): 394–416. <https://doi.org/10.1093/monist/ony014>
- Nolan, Daniel Patrick. "Lewis's Philosophical Method." In *A Companion to David Lewis*, edited by Barry Loewer and Jonathan Schaffer, 25–39. Chichester: Wiley-Blackwell, 2015. <https://doi.org/10.1017/UPO9781844653072>
- Nolan, Daniel Patrick. *David Lewis*. Chesham: McGill-Queen's University Press, 2005.
- Papineau, David. "Naturalism." In *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Stanford University, 1997–. Article published February 22, 2007. <https://plato.stanford.edu/archives/fall2023/entries/naturalism/>.
- Peregrin, Jaroslav. "Post-analytická filosofie." *Organon F* 1, no. 2 (1994): 89–108.
- Peregrin, Jaroslav. "Realismus, relativismus a trápení ducha: Úvahy nad knihou Tomáše Marvana *Realismus a relativismus*." *Filosofie dnes* 6, no. 2 (2014): 64–74. <https://doi.org/10.26806/fd.v6i2.351>
- Peregrin, Jaroslav. *Kapitoly z analytické filosofie*. Praha: Filosofia, 2014.
- Pils, Robert. "Quine's Scientific Realism Revisited." *Theoria* 86 (2020): 612–42. <https://doi.org/10.1111/theo.12273>
- Price, Huw. "Metaphysics after Carnap: The Ghost Who Walks?" In *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by David

- J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman, 320–46. Oxford: Clarendon Press, 2009. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199546046.003.0011>
- Putnam, Hilary. *Ethics without Ontology*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2004.
- Quine, W. V. “Three Indeterminacies.” In *Perspectives on Quine*, edited by R. B. Barret and R. F. Gibson, 1–16. Cambridge: Basil Blackwell, 1990.
- Quine, W. V. “Designation and Existence.” *Journal of Philosophy* 36, no. 26 (1939): 701–709. <https://doi.org/10.2307/2017667>
- Quine, W. V. “Four Hot Questions in Philosophy. Review of P. F. Strawson’s Skepticism and Naturalism: Some Varieties” (1985). In *Quine in Dialogue*, edited by Dagfinn Føllesdal and Douglas B. Quine, 206–12. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2008. <https://doi.org/10.2307/j.ctv322v4xz.30>
- Quine, W. V. “Identity, Ostension, and Hypostasis.” *Journal of Philosophy* 47, no. 22 (1950): 621–33. <https://doi.org/10.2307/2021795>
- Quine, W. V. “Naturalism; or, Living within One’s Means.” *Dialectica* 49, no. 2–4 (1995): 251–63. <https://doi.org/10.1111/j.1746-8361.1995.tb00164.x>
- Quine, W. V. “On Carnap’s Views on Ontology.” *Philosophical Studies* 2, no. 5 (1951): 65–72. <https://doi.org/10.1007/BF02199422>
- Quine, W. V. “On Mental Entities.” *Proceedings of the American Academy of Arts and Sciences* 80, no. 3 (1953): 198–203. <https://doi.org/10.2307/20023652>
- Quine, W. V. “On What There Is.” *Review of Metaphysics* 2, no. 5 (1948): 21–38.
- Quine, W. V. “Ontology and Ideology Revisited.” *Journal of Philosophy* 80, no. 9 (1983): 499–502.
- Quine, W. V. “Ontology and Ideology.” *Philosophical Studies* 2, no. 1 (1951): 11–15. <https://doi.org/10.1007/BF02198233>
- Quine, W. V. “Response to Gary Ebbs (1995).” In *Quine and His Place in History*, edited by Frederique Janssen-Lauret and Gary Kemp, 33–36. New York: Palgrave Macmillan, 2016. https://doi.org/10.1057/9781137472519_6
- Quine, W. V. “Responses.” *Inquiry* 37, no. 4 (1994): 495–505, <https://doi.org/10.1080/00201749408602370>
- Quine, W. V. “Structure and Nature.” *Journal of Philosophy* 89, no. 1 (1992): 5–9. <https://doi.org/10.2307/2026889>

- Quine, W. V. "The Scope and Language of Science." *British Journal for the Philosophy of Science* 8, no. 29 (1957): 1–17. <https://doi.org/10.1093/bjps/viii.29.1>
- Quine, W. V. "Two Dogmas in Retrospect." *Canadian Journal of Philosophy* 21, no. 3 (1991): 265–74. <https://doi.org/10.1080/00455091.1991.10717246>
- Quine, W. V. "Two Dogmas of Empiricism." *Philosophical Review* 60, no. 1 (1951): 20–43. <https://doi.org/10.2307/2181906>
- Quine, W. V. "Whither Physical Objects?" In *Essays in Memory of Imre Lakatos*, edited by R. S. Cohen, P. K. Feyerabend, and M. W. Wartofsky, 497–504. Dordrecht: D. Reidel, 1976. https://doi.org/10.1007/978-94-010-1451-9_29
- Quine, W. V. *From a Logical Point of View*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1961.
- Quine, W. V. *From Stimulus to Science*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1995. <https://doi.org/10.4159/9780674042476>
- Quine, W. V. *Ontological Relativity, and Other Essays*. New York: Columbia University Press, 1969. <https://doi.org/10.7312/quin92204>
- Quine, W. V. *Philosophy of Logic*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986. <https://doi.org/10.4159/9780674042445>
- Quine, W. V. *Pursuit of Truth*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1992.
- Quine, W. V. *The Roots of Reference*. LaSalle, IL: Open Court, 1973.
- Quine, W. V. *Theories and Things*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981.
- Quine, W. V. *Word and Object*. Cambridge, MA: MIT Press, 2013. <https://doi.org/10.7551/mitpress/9636.001.0001>
- Reid, Thomas. *An Inquiry Into the Human Mind: On the Principles of Common Sense*. Edinburgh: Bell & Bradfute, 1810.
- Rorty, Richard. "An Imaginative Philosopher: The Legacy of W. V. Quine." *The Chronicle of Higher Education*, February 2, 2001.
- Rorty, Richard. "Kripke versus Kant." *London Review of Books* 2, no. 17 (1980).
- Rose, David, and Jonathan Schaffer. "Folk Mereology Is Teleological." *Noûs* 51, no. 2 (2015): 238–70. <https://doi.org/10.1111/nous.12123>

- Rosen, Gideon. "Quine and the Revival of Metaphysics." In *A Companion to W. V. O. Quine*, edited by Ernie Lepore and Gilbert Harman, 552–70. Chichester: Wiley-Blackwell, 2014. <https://doi.org/10.1002/9781118607992.ch26>
- Schaffer, Jonathan. "On What Grounds What." In *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by David J. Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman, 347–83. Oxford: Clarendon Press, 2009. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199546046.003.0012>
- Sider, Theodore. "Symposium on Four-Dimensionalism." *Philosophy and Phenomenological Research* 68 (2004): 642–47, 674–87. <https://doi.org/10.1111/j.1933-1592.2004.tb00371.x>
- Sider, Theodore. "Van Inwagen and the Possibility of Gunk." *Analysis* 53, no. 4 (1993): 285–89. <https://doi.org/10.1093/analys/53.4.285>
- Sider, Theodore. *Writing the Book of the World*. New York: Oxford University Press, 2011.
- Smid, Jeroen. "The Logic behind Quine's Criterion of Ontological Commitment." *European Journal of Philosophy* 28, no. 3 (2020): 789–804. <https://doi.org/10.1111/ejop.12534>
- Smith, James Andrew. "Carnap and Quine on Sense and Nonsense." *Journal for the History of Analytical Philosophy* 9, no. 10 (2021): 1–28. <https://doi.org/10.15173/jhap.v9i10.4743>
- Sullivan, Meghan. "The Minimal A-Theory." *Philosophical Studies* 158, no. 2 (2012): 149–74. <https://doi.org/10.1007/s11098-012-9888-5>
- Tahko, Tuomas E. *An Introduction to Metametaphysics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. <https://doi.org/10.1017/9781139924832>
- Thomasson, Amie L. *Ontology Made Easy*. New York: Oxford University Press, 2015. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199385119.001.0001>
- Van Inwagen, Peter. "Being, Existence, and Ontological Commitment." In *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*, edited by David Chalmers, David Manley, and Ryan Wasserman, 472–506. Oxford: Clarendon Press, 2009. <https://doi.org/10.1093/oso/9780199546046.003.0016>
- Van Inwagen, Peter. "Meta-Ontology." *Erkenntnis* 48, no. 2/3 (1998): 233–50. <https://doi.org/10.1023/a:1005323618026>
- Van Inwagen, Peter. "What Is Naturalism? What Is Analytic Philosophy?" In *Analytic Philosophy Without Naturalism*, edited by Antonella Corradini, Sergio

Galvan, and E. J. Lowe, 74–88. New York: Routledge, 2006.
<https://doi.org/10.4324/9780203695135-10>

Van Inwagen, Peter. *Being: A Study in Ontology*. New York: Oxford University Press, 2023. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192883964.001.0001>

Van Inwagen, Peter. *Existence: Essays in Ontology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107111004>

Van Inwagen, Peter. *Material Beings*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1990.

Verhaegh, Sander. “Quine on the Nature of Naturalism.” *Southern Journal of Philosophy* 55, no. 1 (2017): 96–115. <https://doi.org/10.1111/sjp.12213>

Verhaegh, Sander. *Working from Within: The Nature and Development of Quine’s Naturalism*. New York: Oxford University Press, 2018.
<https://doi.org/10.1093/oso/9780190913151.001.0001>

Weinberg, Jonathan M., Shaun Nichols, and Stephen Stich, “Normativity and Epistemic Intuitions,” *Philosophical Topics* 29, no. 1–2 (2021): 429–60.
<https://doi.org/10.5840/philtopics2001291/217>

Yablo, Stephen, and Andre Gallois. “Does Ontology Rest on a Mistake?” *Proceedings of the Aristotelian Society, Supplementary Volumes* 72 (1998): 229–83.
<https://doi.org/10.1111/1467-8349.00044>